

Regjeringens nordområdestrategi



UTENRIKSDEPARTEMENTET

INNHOOLD

FORORD	2
SAMMENDRAG.....	5
1. EN NY DIMENSJON VED NORSK UTENRIKSPOLITIKK.....	9
1.1 STERKERE FOKUS PÅ ENERGI OG MILJØ	9
1.2 BRUK AV REGIONALE FORA.....	10
1.3 INTERESSEMOTSETNINGER.....	11
1.4 SAMARBEID MED RUSSLAND	13
1.5 FORSVARETS TILSTEDEVÆRELSE	14
2. KUNNSKAPSPRODUKSJON OG KOMPETANSEUTVIKLING.....	16
2.1 OPPFØLGING AV KUNNSKAPSBEHOV FOR GJENNOMFØRING AV HELHETLIG FORVALTNINGSPLAN	17
2.2 MARIN FORSKNING	19
2.3 FORSKNING OG UTVIKLING INNEN PETROLEUMSUTVINNING	20
2.4 OVERVÅKING OG VARSLING FOR MILJØ-, RESSURS- OG BEREDSKAPSFORMÅL.....	21
2.5 KLIMA- OG POLARFORSKNING	22
2.6 STYRKING AV KUNNSKAPSFRASTRUKTUREN I NORD.....	23
2.7 INTERNASJONALT UTDANNINGS- OG FORSKNINGSSAMARBEID	24
2.8 BARENTS 2020.....	26
3. URFOLKSSPØRSMÅL.....	27
4. FOLK-TIL-FOLK-SAMARBEIDET I NORD.....	29
2.1 KULTUR OG KULTURSAMARBEID	30
5. MILJØ.....	32
5.1 VERN AV NATURVERDIER	32
5.2 KLIMAENDRINGER OG GRENSEOVERSKRIDENDE FORURENSNING.....	33
5.3 HELHETLIG FORVALTNING AV HAVOMRÅDENE I NORD	34
5.4 SAMARBEID MED RUSSLAND	34
5.5 STYRKING AV FAGMILJØENE I TROMSØ.....	35
6. FORVALTNING OG UTNYTTELSE AV MARINE RESSURSER.....	36
6.1 RESSURSFORVALTNING – GRUNNLAG FOR VERDISKAPING	36
6.2 SAMARBEID MED RUSSLAND	36
6.3 ULOVLIG, UREGISTRERT OG UREGULERT FISKE (UUU-FISKE).....	37
7. PETROLEUMSVIRKSOMHET	39
8. SJØTRANSPORT – SIKKERHET OG BEREDSKAP	41
9. NÆRINGSUTVIKLING	43
9.1 RESSURSBASERT NÆRINGSVIRKSOMHET	44
9.2 KOMPETANSEBASERT NÆRINGSVIRKSOMHET	46
9.3 INFRASTRUKTUR.....	48
9.4 GRENSEOVERSKRIDENDE NÆRINGSVIRKSOMHET.....	50
10. OPPFØLGING.....	51

FORORD

Å utnytte mulighetene i nordområdene er en av de viktigste satsingene for regjeringen i årene som kommer.

Det er i nord at vi opplever den mest rivende utvikling i våre nærområder.

- Vi skal videreutvikle vårt naboskap med Russland etter den kalde krigen.
- Vi skal videreføre vårt ansvar for å bekjempe ulovlig fiske og forvalte de fornybare fiskerieressursene for nåværende og kommende generasjoner.
- Vi skal på en bærekraftig måte utnytte mulighetene knyttet til Barentshavet som en ny europeisk energiprovins.
- Vi skal handle i forhold til miljø og klima.
- Vi skal utvikle levekår, livsmuligheter og livskvalitet for alle som bor i nord og vi skal ta vårt særskilte ansvar for urfolkenes rettigheter.

Alt dette krever det beste av oss som fellesskap.

Dette er mer enn utenrikspolitikk og det er mer enn innenrikspolitikk. Det handler om vår evne til å videreføre tradisjonen med ansvarlige ressursforvaltning, gjenkjennelig suverenitetshevdelse og nært samarbeid med naboer, partnere og allierte. Men det handler også om en bred og langsiktig mobilisering av egne krefter og ressurser for utvikling av hele vår nordlige landsdel. Dette er ikke bare et prosjekt for nord. Det er et prosjekt for hele landet og det nordligste Europa – med betydning for hele kontinentet.

Erkjennelsen av nordområdenes betydning for landet som helhet er økende. Nye politiske arbeidsformer avtegner seg. Bærekraftig utvikling i nord er ikke bare en viktig distriktpolitisk målsetting, det er av strategisk betydning for oss alle. Størst oppmerksomhet har det vært om ressursene i havet, og mulighetene og utfordringene knyttet til havet er et særtrekk ved de norske nordområdene. Men menneskene lever sine liv på land. Regjeringens politikk er en bred nasjonal satsing på bosetting, arbeid, verdiskaping, utdanning, kultur og kontakt over grensene i nord.

Da den rød-grønne regjeringen overtok ansvaret i oktober 2005, satte vi sterkt politisk fokus på utfordringer og muligheter i nordområdene. Vi bygget videre på Stortingsmelding nr. 30 (2004 - 2005), som samlet bred støtte i Stortinget. Vi satte en ny utenrikspolitisk dagsorden for Norges satsing gjennom bred kontakt med naboer, partnere og allierte for å løfte frem nordområdenes betydning. Vi rettet søkelyset mot tradisjonelle politikkområder og sa at disse også måtte få et sterkere nordområdeperspektiv. Og vi inviterte til en nasjonal dugnad for innsats i nord.

I løpet av det siste året er nordområdene plassert på Europa-kartet. Utenlandske beslutningstakere har fått øynene opp for at nordområdene har betydning langt ut over Norges grenser. Ta de levende marine ressursene som serveres fra en unik og sårbar natur på Europas matfat. Eller ta den globale klimautfordringen som kommer så tydelig til uttrykk i arktiske strøk. Nordområdenes internasjonale betydning handler også om russiske og norske petroleumsressurser i Barentshavet og om fremtidige transportårer for energi. Dertil kommer at norsk-russisk samarbeid i nord har utviklet seg til en viktig kanal for europeisk dialog.

Hovedformålet med regjeringens nordområdestrategi er å få satsingen på alle de felter som berører utviklingen i nord til å trekke i samme retning. Vi har mobilisert hele regjeringsapparatet for å gi politikken et tydeligere og mer sammenhengende nordområdefokus. Departementer og etater har fokusert på en videreutvikling og styrking av innsatsen på sine politikkområder. Nordområdestrategien trekker opp et handlingsrom som regjeringen vil arbeide for å fylle i årene som kommer. Strategien er ikke en katalog over tiltak, selv om vi i dette dokumentet lanserer en rekke satsinger som peker framover.

I denne strategien omtales to nye virkemidler i Norges samarbeid med Russland: Regjeringen tar initiativ til et utvekslingsprogram for russiske studenter, og vil vurdere et forslag om etablering av en økonomisk og industriell samarbeidssone som omfatter både norsk og russisk territorium i grenseområdene i nord. Et Nordområdestipend vil stimulere til forskning og studier ved nordnorske læresteder. En samarbeidssone vil kunne fungere som et laboratorium for praktisk norsk-russisk næringslivssamarbeid i nord.

Et regjeringsutvalg ledet av Utenriksministeren har samordnet arbeidet med strategien. I dette arbeidet er vi blitt hjulpet av et eksternt ekspertutvalg ledet av rektor ved Universitetet i Tromsø, Jarle Aarbakke, som har bidratt ved å mobilisere kunnskap og erfaringer i nord. Vi har også holdt nær kontakt med en lang rekke miljøer i nord, med regionale politiske myndigheter og med Sametinget.

Langsiktighet og forutsigbarhet er viktige kvaliteter ved norsk nordområdepolitikk. Vi vil legge vekt på disse kvalitetene i årene som kommer. Samtidig med at vi øker satsingen, skal Norge være til å kjenne igjen i nord.

Viktige stikkord for strategien er *nærvær, aktivitet og kunnskap*.

- Vi skal ha som ambisjon å sikre vårt *nærvær* i Nord; gjennom bosetting og tilstedeværelse i de områder der Norge har ansvar – fra Svalbard til havområdene og kysten liketil bygder og byer på land.
- Vi skal ha som ambisjon å være ledende på de sentrale *aktivitetsområdene* – fra fisk, industri og reiseliv til nyere satsinger som marin bioprospektering, det vil si utvikling av de biologiske mulighetene i havet.
- Og vi skal ha som ambisjon å være ledende på *kunnskap på alle disse områdene*. Kunnskap er navet i nordområdesatsingen: Å løfte menneskers kunnskap og erfaring slik at vi kan vise vei framover, utnytte kjente muligheter, oppdage nye og trekke til oss andre som vil delta, investere og dele sin kunnskap. Som en del av kunnskapsatsingen skal vi videreutvikle utenrikspolitikken med sterkere kapasitet til å hevde norske interesser i nordområdene.

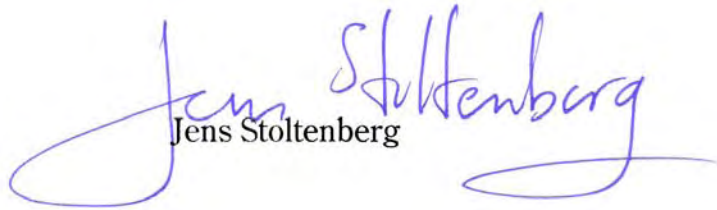
Det er knyttet optimisme og forventninger til nordområdesatsingen. Det siste året er det tatt en rekke initiativ som er forankret i en klar vilje til å utvikle nordområdenes muligheter. De fleste initiativene har sin opprinnelse i nord. Men det er også økende interesse fra andre deler av landet og fra landene omkring oss.

Denne strategien trekker opp rammene for nordområdesatsingen. Regjeringen vil være en pådriver og tilrettelegger, og har allerede satset betydelige ressurser på store programmer i nord, blant annet knyttet til forskning og oppfølging av Helhetlig forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet

og havområdene utenfor Lofoten. Men i moderne partnerskap hører flere hjemme; offentlige og private, norske og internasjonale partnere.

Fra regjeringens side vil vi følge opp strategien i kommende budsjetter og gjennom målrettede satsinger. Vi inviterer til gode partnerskap slik at vi blir flere som har eierskap, føler ansvar og kan utvikle eksisterende og nye muligheter.

Derfor er denne strategien også en invitasjon til alle som er opptatt av nordområdene.



Jens Stoltenberg

SAMMENDRAG

Regjeringen slår i Soria Moria-erklæringen fast at den ser nordområdene som Norges viktigste strategiske satsingsområde i årene som kommer. Dette staker ut kursen i nordområdepolitikken og vil sikre bedre samordning og større effekt av satsingen.

Den overordnede målsetting for regjeringens politikk er å skape bærekraftig vekst og utvikling i nordområdene. Dette handler om å legge forholdene til rette slik at folk i nord kan bygge en tilværelse i levedyktige lokalsamfunn, med fremtidsrettede arbeidsplasser, gode helse- og utdanningstilbud og rike natur- og kulturopplevelser.

Nordområdepolitikken handler også om å utnytte mulighetene til økt internasjonalt samarbeid om ressursutnyttelse, miljøforvaltning og forskning gjennom tettere kontakt med vår russiske nabo og våre europeiske og nordamerikanske partnere.

Ivaretagelse av norske interesser i nordområdene dreier seg i hovedsak om styrket tilstedeværelse og økt aktivitet langs flere politiske dimensjoner, både nasjonale og internasjonale. Blant disse er utdanning og forskning, miljø- og ressursforvaltning, sikkerhet og beredskap, energi, fisk, reiseliv og annen næringsvirksomhet, helse og kultur og likestilling.

De politiske hovedprioriteringene i regjeringens strategi for nordområdene er:

1. Vi skal utøve myndighet i nord på en troverdig, konsekvent og forutsigbar måte.

Ved å være til stede, hevde suverenitet og utøve myndighet, gjør Norge det klart at internasjonale og nasjonale forpliktelser tas på alvor. Forsvarets, politiets og påtalemyndighetens tilstedeværelse i nord er derfor fortsatt meget viktig. Forsvarets tilstedeværelse er også avgjørende for vår ivaretagelse av nasjonale sikkerhetsbehov og vår evne til krisehåndtering i nord. Det gode samarbeidet mellom Kystvakt, påtalemyndighet og politi om ressursforvaltning i nordområdene virker konfliktforebyggende og bidrar til forutsigbarhet og stabilitet. Samarbeidet vil derfor bli videreutviklet. Regjeringen legger også opp til en fortsatt satsing på Svalbard i overensstemmelse med målene for norsk svalbardpolitikk.

2. Vi skal være helt i front internasjonalt når det gjelder utvikling av kunnskap om, for og i nordområdene.

Kunnskap er selve navet i nordområdestrategien, med direkte forgreininger til miljøforvaltning, ressursutnyttelse og verdiskaping. Som nasjon har vi behov for mer kunnskap for fullt ut å kunne gripe de muligheter og møte de utfordringer vi står overfor i nord. Norge har internasjonalt ledende kunnskapsmiljøer innen petroleumsvirksomhet, maritim transport, utnyttelse og forvaltning av ressursene i havet, miljøvern, klima- og polarforskning, samt urfolksforskning. Regjeringen legger opp til en generell styrking av disse miljøene.

3. Vi skal være den fremste forvalter av miljøet og naturressursene i nordområdene.

Vi vil legge til rette for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk av ressurser og samtidig opprettholde økosystemenes struktur, virkemåte og produktivitet. Regjeringen vil stille strenge miljøkrav til all virksomhet og sette rammer som sikrer særlig verdifulle og sårbare områder beskyttelse mot negativ

påvirkning. Regjeringen vil også styrke internasjonalt samarbeid for å begrense menneskeskapte klimaendringer og redusere miljøbelastningene i nordområdene. Norge skal spille en ledende rolle i overvåkning av klima, miljøgifter og havmiljøet i nord.

Svalbard skal bevares som et av verdens best forvaltede villmarksområder. Det strenge miljøregelverket og omfattende vernet vil bli videreført og videreutviklet for å møte utfordringene fra økt økonomisk aktivitet. Ved konflikt med andre interesser skal miljøhensyn veie tyngst.

Regjeringen legger til grunn at forvaltningen av de levende marine ressursene skal baseres på de plikter og rettigheter som følger av havretten og at forvaltningen skal gi størst mulig utnyttelse av ressursene innenfor en bærekraftig ramme. *Helhetlig forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten* bidrar til å klargjøre de overordnede prinsipper for forvaltningen i nordområdene.

4. *Vi vil legge til rette for en videreutvikling av petroleumsvirksomheten i Barentshavet, og at virksomheten får størst mulig betydning for norsk og nordnorsk kompetansebygging og for lokal og regional næringsutvikling.*

Snøhvit-utbyggingen er et eksempel på hvilke lokale ringvirkninger som kan skapes av petroleumsvirksomheten i Nord-Norge. Fremtidsutsiktene for denne næringen i nord er gode, med flere nye utbygginger under vurdering.

I forbindelse med utbyggingsaktivitetene vil regjeringen legge vekt på at de enkelte operatørselskapene etablerer kvalifikasjonsordninger for lokale og regionale leverandører. Myndighetene vil være en aktiv tilrettelegger for å sikre regionale og lokale ringvirkninger av utviklingen. Vi vil også starte et eget prosjekt for å kartlegge ringvirkningene av petroleumsvirksomhet i nord på bakgrunn av erfaringene så langt.

5. *Vi vil at nordområdepolitikken skal bidra til å trygge urfolkens livsgrunnlag, næringer, historie og kultur i nordområdene*

Urfolkene forvalter kulturverdier og har kunnskap om næringsveier under krevende forhold i et subarktisk område. Dette er et aktivum for norsk nordområdepolitikk. Urfolksdimensjonen er en integrert del av nordområdepolitikken. I en helhetlig ressursforvaltning inngår beskyttelse av naturgrunnlaget for urfolks næringer, tradisjonell urfolkskunnskap og arealer til reindrift. Også beskyttelse av miljøet langs kysten og tradisjonell utøvelse av sjøfiske og laksefiske inngår. Regjeringen vil utvikle eksisterende og nye næringer som grunnlag for samisk bosetting og samisk kultur. Vi vil også bidra til samiske institusjoners kapasitets- og kunnskapsoppbygging. Det er også viktig å legge til rette for at disse institusjonene kan delta aktivt i internasjonalt samarbeid.

6. *Vi vil videreutvikle folk-til-folk-samarbeidet i nord*

Folk-til-folk-samarbeidet er en viktig del av norsk nordområdepolitikk. Helse, utdanning, kultur, idrett, barne- og ungdomsarbeid og frivillighet utgjør sentrale komponenter i dette samarbeidet. Ved at folk finner sammen i felles aktivitet på disse områdene skapes det forståelse og tillit som fremmer stabilitet og utvikling i nord. Regjeringen vil legge til rette for at Barentssamarbeidet fortsatt kan spille en viktig rolle når det gjelder å skape møteplasser og nettverk for folk i nordområdene.

7. *Vi vil styrke samarbeidet med Russland*

Forholdet til Russland, som nabo og det land vi deler Barentshavet med, er den sentrale tosidige dimensjon ved nordområdepolitikken. Flere av utfordringene i nordområdene, bl.a. innen miljø og ressursforvaltning, kan ikke løses uten russisk engasjement og norsk-russisk samarbeid. Russland er inne i en rivende økonomisk utvikling. Endringene i russisk politikk, økonomi og samfunnsliv påvirker ikke målene for norsk politikk, men vi må følge utviklingen og tilpasse våre virkemidler. Regjeringen legger til grunn at norsk politikk overfor Russland skal være pragmatisk, interessebasert og samarbeidsorientert.

For å følge opp hovedprioriteringene i nordområdestrategien vil regjeringen blant annet satse på følgende tiltak:

- Videreutvikle den aktive dialogen med naboer, partnere og allierte om nordområdespørsmål.
- Styrke markering og koordinering av norsk nordområdepolitikk i internasjonale og regionale samarbeidsfora.
- Videreutvikle petroleumsvirksomheten i Barentshavet gjennom en aktiv tildelingspolitikk for å følge opp leteresultater og behovet for ytterligere letearealer. Regjeringen vil også legge til rette for økt geologisk kartlegging i nordområdene
- Utarbeide et forslag om etablering av en økonomisk og industriell samarbeidssone som omfatter både norsk og russisk territorium i grenseområdene i nord.
- Søke ytterligere tiltak for å lette grensepasseringen mellom Norge og Russland.
- Utrede behovet for nye, isgående forskningsfartøy for å øke den helårige norske tilstedeværelsen i nordlige farvann.
- Styrke både kunnskapsoppbyggingen i nordområdene og den nordområderelevante forskningen gjennom Forskningsrådet.
- Styrke sjøsikkerheten i farvannene rundt Svalbard blant annet ved å gjøre havne- og farvannsloven gjeldende og innføre en pliktig kjentmannstjeneste.
- Styrke samarbeidet med russiske og andre lands myndigheter i kampen mot det ulovlige, uregulerte og uregistrerte fisket i Barentshavet.
- Styrke innsatsen for å følge opp helhetlig forvaltningsplan gjennom kartlegging og overvåking av havmiljøet og forskning på økosystemene og hvordan de påvirkes av menneskelig virksomhet.
- Styrke kartlegging, overvåking og forskning på klimaendringer og miljøgifter i nordområdene.
- Videreføre engasjementet for atomsikkerhet og –beredskap i nordområdene..
- Sette i gang flere kunnskaps- og utviklingsprosjekter under Barents 2020.
- Etablere et Nordområdestipendprogram finansiert av Barents 2020-midler.

- Øke satsingen på kultursamarbeid i nordområdene, særlig med Russland.
- Vurdere tiltak for å øke rekrutteringen av kompetent og relevant arbeidskraft fra utlandet til nordområdene.
- Stimulere til økt innsats innen bioprospektering og utvikling av nye produkter basert på marine organismer.
- Legge til rette for økt forskning på oppdrett av torsk og andre interessante marine arter.
- Vurdere å støtte oppstart av godstrafikk i transportkorridoren fra Sentral-Asia til Nord-Amerika over Narvik havn.
- Vurdere om det er grunnlag for å utrede nye transportløsninger som jernbane fra Nikel til Kirkenes og om det er markedsmessig grunnlag for nye flyruter på Nordkalotten.
- Gjennomføre en bredere analyse av eksisterende transportinfrastruktur og utviklingsbehov i nord i tilknytning til arbeidet med Nasjonal transportplan 2010-2019.

1. EN NY DIMENSJON VED NORSK UTENRIKSPOLITIKK

For utenrikspolitikken er det viktig å vektlegge betydningen av forutsigbarhet og langsiktighet i nordområdesatsingen. Dette har vært viktige kvaliteter ved norsk politikk i nord gjennom mange tiår.

Våre naboer, partnere og allierte skal kjenne Norge igjen. Vi har vist fasthet i håndhevelsen av vår suverenitet og utøvelsen av vårt ansvar for kontroll med ressursutnyttelsen, men også åpenhet for å søke samarbeidsløsninger i tråd med nye utviklingstrekk. Dette mønsteret ligger til grunn når vi gjennom nordområdesatsingen tilfører utenrikspolitikken en ny dimensjon.

Den nye dimensjonen består i økt aktivitet og sterkere strategisk fokus for å ivareta velkjente norske interesser, utvikle samarbeidet med Russland og vinne gjennomslag for betydningen av ansvarlig ressursforvaltning og innsats for å ta vare på miljøet og møte klimaendringene. Nordområdesatsingen innebærer også at vi i større grad evner å se disse spørsmålene i sammenheng når vi fører vår utenrikspolitikk i forhold til andre land og i regionale og multilaterale fora.

Nordområdene favner vidt i så vel geografisk som politisk forstand. Geografisk omfatter dette land- og havområder, inkludert øyer og øygrupper, som strekker seg nordover fra Sør-Helgeland og østover fra Grønlandshavet til Barentshavet og Petsjorahavet. I politisk forstand inkluderer nordområdene de administrative enheter i Norge, Sverige, Finland og Russland som er omfattet av Barentssamarbeidet. Nordområdepolitikken omfatter videre det nordiske samarbeidet, forholdet til USA og Canada gjennom Arktisk råd og EU gjennom Den nordlige dimensjon.

Mange av de arenaene der vi utøver norsk utenrikspolitikk berøres med andre ord av nordområdesatsingen.

1.1 Sterkere fokus på energi og miljø

Interessen for nordområdene som internasjonal samarbeidsarena er økende. Dette skyldes ikke minst utviklingen på felter som energi og miljø.

Ressurspotensialet i nord og de samarbeidsmuligheter dette kan skape har gjort energi til en sentral dimensjon i den nordområdedialogen norske myndigheter har ført med Europakommisjonen (EU) og land som Tyskland, Frankrike, USA, Canada og våre nordiske naboer. Nordområdene framstår som en ny petroleumsprovins, gitt at så mye som en fjerdedel av verdens uoppdagede olje- og gassressurser kan befinne seg i arktiske strøk¹. Ifølge Oljedirektoratet ligger vel 2/3 av de uoppdagede ressursene på norsk sokkel i Norskehavet og Barentshavet.

Fokus for norsk energipolitikk fortsetter dermed sin historiske forflytning nordover. Samtidig får energispørsmål en utenrikspolitisk dimensjon ved at energiforsyning og energisikkerhet står stadig mer sentralt i internasjonale relasjoner. For mange land blir energi en mer tydelig del av sikkerhetspolitikken.

Retningslinjene for norsk olje- og gasspolitikk er vel etablert. Samtidig må Norge ha evne til å forstå og håndtere energispørsmålenes mer sentrale stilling i utøvelsen av vår egen utenriks- og

¹ US Geological Survey, 2000

sikkerhetspolitikk. Som en del av nordområdesatsingen vil Utenriksdepartementet i nært samarbeid med Olje- og energidepartementet styrke sin kapasitet til å håndtere energispørsmål slik at våre forbindelser til andre land bedre kan reflektere den mer fremtredende rollen energi nå får.

Nordområdene fremstår i økende grad også som et barometer på globale klimaendringer. Oppvarmingen skjer om lag dobbelt så raskt i Arktis som i andre deler av verden, og dette vil ha konsekvenser for livsgrunnlaget til folk også i nord. I tillegg fungerer Arktis som endestasjon for langtransporterte miljøgifter. Med økt fokus på klimaspørsmål og miljøgifter følger også behovet for økt internasjonal overvåking av miljøet i Arktis.

Klimautfordringene står sentralt på den miljøpolitiske dagsorden. Samtidig må klimaspørsmål reflekteres i utenriks- og utviklingspolitikken fordi klimaendringer så tydelig får betydning for sikkerheten til land og folk på kloden. Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet vil styrke sitt samarbeid for å påse at Norge overholder sine forpliktelser etter Kyoto-protokollen og er en pådriver for en mer ambisiøs global klimaavtale etter 2012.

Svalbard får økt betydning som plattform for internasjonal miljø- og klimaforskning. Et bredt nettverk av eksperter på klima og miljø er til enhver tid samlet i nordområdene for å øke kunnskapen og bevisstheten om klimaendringer som en av våre største globale utfordringer. Dette unike samlingsstedet må Norge ta vare på.

Regjeringen legger vekt på en fortsatt satsing på Svalbard i samsvar med målene for norsk Svalbardpolitikk: konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten, korrekt overholdelse av Svalbard-traktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd, bevaring av ro og stabilitet i området, bevaring av områdets særegne villmarksnatur og opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen.²

Økt internasjonal oppmerksomhet om energi og miljø har med andre ord brakt større dynamikk inn i utviklingen i nordområdene. Det statiske bildet fra den kalde krigens dager er blitt erstattet av visjonen om et bredere internasjonalt samarbeid.

Disse forandringene har stått sentralt i de nordområdedialoger Norge har ført med sentrale vestlige land. Formålet har vært å redegjøre for norske interesser og vurderinger med sikte på å skape forståelse for vårt syn på de muligheter og utfordringer som ligger i nordområdene, samt å søke etter nye felter og former for samarbeid.

Dialogene har nå vært gjennom en første fase med generelle orienteringer. I neste fase er det meningen å pløye noe dypere der hvor den felles interesse er størst, med sikte på å identifisere spesifikke samarbeidsprosjekter som kan gi dialogene et mer konkret innhold.

1.2 Bruk av regionale fora

Regjeringen vil gjennom nordområdestrategien satse på sterkere fokusering av norske interesser og bedre samordning av hvordan disse formidles i ulike fora. Vi legger spesiell vekt på å utnytte de mulighetene som ligger i de regionale fora.

² St.meld. nr. 40 (1985-1986) Svalbard

Nordområdene vil bli tydeligere markert i nordiske samarbeidsorganer. Det legges opp til nært samarbeid med Stortinget om dette i Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd. I disse fora har Østersjø samarbeidet til nå hatt størst oppmerksomhet. Det er imidlertid viktig at dette perspektivet suppleres med et sterkere fokus på nordområdene. I den forbindelse vil regjeringen legge vekt på en oppfølging av dialogen med de enkelte nordiske land.

Regjeringen vil også trappe opp markeringen av nordområdepolitikken overfor europeiske institusjoner, herunder Europarådet. I den forbindelse vil man holde nær kontakt med Stortinget og samrå seg med norske organisasjoner som deltar i disse samarbeidsorganene, deriblant partene i arbeidslivet.

Videre vil vi til fulle utnytte det potensialet som Barentssamarbeidet representerer. Barentssamarbeidet var et banebrytende initiativ da det ble lansert i 1993, og fortsatt er det et unikt redskap for samarbeid over gamle skillelinjer i nord, med en sterk folk-til-folk dimensjon der også urfolks interesser står sentralt. Regjeringen vil legge til rette for at nordnorske fylkeskommuner, Sametinget, andre offentlige institusjoner, frivillige organisasjoner og privatpersoner fortsatt kan bidra til en styrking av Barentssamarbeidet.

På norsk side har vi også tatt skritt for å effektivisere Barentssamarbeidet ved at det nå er enighet om at det skal etableres et internasjonalt sekretariat i Kirkenes. Sekretariatet skal være i drift fra 1. januar 2008 og kommer i tillegg til det nasjonale Barentssekretariatet i Kirkenes. For å styrke kunnskapen om grenseregionale forhold er det også etablert et Barentsinstitutt samme sted. Kunnskapen om urfolk i regionen vil blant annet bli utviklet i samarbeid med kompetansmiljøene i Kautokeino.

Norge har formannskapet i Arktisk råd i perioden 2007-2009. Dette vil bli utnyttet for å forankre vår nordområdepolitikk. Vi har et ambisiøst formannskapsprogram som legger særlig vekt på bærekraftig ressursforvaltning og arbeid mot klimaendringer. Gjennom arbeidet i Arktisk råd kan vi bidra til økt internasjonal forståelse for at klimaendringene krever handling.

I forbindelse med formannskapet er det besluttet å opprette et sekretariat for Arktisk råd i Tromsø. Sekretariatet skal være i virksomhet fra 1. januar 2007. Det er oppnådd enighet med de to neste formannskapslandene, Sverige og Danmark, om at sekretariatet i Tromsø også skal fungere i deres formannskapsperioder, det vil si fram til og med 2013.

Erfaringene med å invitere beslutningstakere fra andre land til det høyeste nord har vært gode. Denne praksisen vil bli trappet opp i årene som kommer, med politikere fra USA, Canada og Russland som særlig prioriterte gjester. Med sin infrastruktur for forskning, ikke minst på klimaområdet, fremstår Svalbard som spesielt interessant i denne sammenheng.

1.3 Interessesmotsetninger

Vi har en visjon om at Barentshavet skal bli samarbeidets hav. Selv i tider med kald krig og spenning har det hersket ryddige og korrekte forbindelser mellom landene i nord. Norge har høstet anerkjennelse for sin ivaretagelse av forvaltningsansvaret i nord, til tross for at det kan herske ulike syn på juridiske og folkerettslige spørsmål. Dette vil vi bygge videre på.

Parallelt med potensialet for styrket samarbeid løper det like fullt reelle interessesmotsetninger. Disse er i første rekke knyttet til utnyttelse av fiskeressursene og framtidig utnyttelse av petroleumsressursene til havs.

Det er overkapasitet i verdens fiskeriflåte, også i våre nærområder, og redusert tilgang på utvinnbare energiressurser. Dette er med på å øke utfordringene knyttet til ansvarlig ressursforvaltning og behovet for å bevare biologisk mangfold og særlig sårbare økosystemer. Disse globale utfordringene, samt økonomiske egeninteresser hos ulike aktører, gjør seg i stadig økende grad gjeldende også i Barentshavet.

Et kjennetegn ved norsk ressursforvaltning er kombinasjonen av aktiv statlig reguleringsmyndighet med troverdig håndhevelse og internasjonalt samarbeid. Den moderne folkeretten rommer et vidt spekter av virkemidler Norge kan ta i bruk i arbeidet for en kunnskapsbasert og resultatorientert ressursforvaltning. I motsetning til utviklingen i en rekke andre havområder, har kombinasjonen av effektiv kyststatsforvaltning og omfattende samarbeid med andre kyststater og øvrige berørte stater, ført til gjenoppbyggingen av så vesentlige og samtidig utsatte fiskebestander som torsk og sild.

Dette er det vårt historiske ansvar å videreføre.

Kravene til en planmessig og metodisk tilnærming til åpning av nye områder for petroleumsvirksomhet, og senere leting og utnyttelse, er basert på klare spilleregler for myndigheter, selskaper og andre aktører.

Forutsigbare regler og en effektiv forvaltning har sikret konsekvensutredninger tuftet på føre var-prinsipper og ivaretagelse av strenge miljøkrav. De har også sikret åpenhet og adgang til deltakelse av internasjonale oljeselskaper, og av leverandørindustri med bred erfaring og kompetanse for å kunne ivareta store og krevende oppgaver på norsk kontinentalsokkel. Dette systemet har muliggjort langsiktige og omfattende investeringer, med full gjennomsliktighet og ansvarlige kontrollprosesser, men også en god sameksistens mellom svært ulike og viktige brukere av havområdene.

Havrettens regler og internasjonalt samarbeid ligger til grunn for Norges framlegg av dokumentasjon om kontinentalsokkelens utstrekning for den internasjonale kontinentalsokkel-kommisjonen i New York, samt den foretatte avklaring av avgrensningslinjer for kontinentalsokkel og soner mellom Svalbard og Grønland, samt for kontinentalsokkelen i Norskehavet. Denne tilnærmingen ligger også til grunn for behandlingen av utestående spørsmål knyttet til avgrensningen med Russland i Barentshavet.

Avgrensning av kontinentalsokkel og soner i Barentshavet er en forutsetning for undersøkelser og utnyttelse av petroleumforekomster i dagens omstridte område. Dette omfatter totalt et areal på 175 000 kvadratkilometer. Det overordnede siktemålet med en avgrensningslinje er å klargjøre hvilken stats lovgivningsmyndighet og annen myndighetsutøvelse som vil kunne gjøres gjeldende i de aktuelle områder for nærmere angitte formål. En avgrensningslinje vil derfor muliggjøre etablering av nødvendige og forutsigbare rammevilkår for økonomiske og andre aktører, men også for grenseoverskridende samarbeidsordninger på petroleumssektoren.

En endelig avklaring av avgrensningen av kontinentalsokkel og soner i Barentshavet forutsetter politisk enighet om en løsningsmodell mellom Norge og Russland. En avgrensningslinje vil utløse et betydelig potensial for samarbeid mellom Norge og Russland på petroleumssektoren.

Det er ulike syn på Svalbardtraktatens geografiske virkeområde. Fra norsk side har det alltid vært lagt til grunn at traktaten i samsvar med sin ordlyd bare kommer til anvendelse på øyene og i territorialfarvannet. I tilknytning til potensielle økonomiske interesser har andre stater hevdet det syn

at traktaten også kommer til anvendelse i havområdene utenfor territorialfarvannet. Dette var noe av bakgrunnen for at Norge i 1977 valgte inntil videre å opprette en fiskevernsoner, fremfor en full økonomisk sone. Formålet med sonen var blant annet å sikre ansvarlig forvaltning av de levende ressursene.

De norske forvaltningstiltak i Fiskevernsonen er i det alt vesentlige blitt etterlevd i praksis. Norges rett til å regulere fisket og utøve jurisdiksjon over kontinentalsokkelen i dette området er likevel ikke ubestridt. Blant andre Spania, Island og Russland har bestridt en slik rett under henvisning til Svalbardtraktatens bestemmelser.

Norges posisjon er klar og godt forankret i folkeretten: Som kyststat har vi rett til ensidig å etablere maritime soner rundt Svalbard og plikt til blant annet å hindre overbeskatning av fiskeriressursene.

Norge vil fortsatt ivareta sitt ansvar på en åpen og forutsigbar måte. Vi forventer av andre aktører at de opptrer i samsvar med nasjonale og internasjonale regler og reguleringer. Den utenrikspolitiske oppfølging av nordområdesatsingen vil sikte mot å oppnå støtte fra våre allierte og partnere slik at Norge kan møte de reelle utfordringer vi står overfor i nordområdene.

1.4 Samarbeid med Russland

Forholdet til Russland, som nabo og det land vi deler Barentshavet med, er den sentrale tosidige dimensjon ved nordområdepolitikken.

I dag møter vi et annet Russland enn det som fremstod på den internasjonale arena i de første årene etter Sovjetunionens oppløsning. Russland er inne i en rivende økonomisk utvikling, ikke minst som følge av store inntekter fra energisektoren og som resultat av en rekke reformer.

Etter mange tiår med autoritært styresett og isolasjonisme, inntar Russland i dag sin plass i det europeiske samarbeidet mellom demokratier. Dette er en utvikling Norge som naboland hilser velkommen.

Likevel er det ennå uklart hvordan Russland vil utvikle seg på en rekke områder av interesse for omverden. Det gjelder ikke minst i overordnede spørsmål som rettsstatens stilling, ytringsfrihet og menneskerettigheter. Endringene i russisk politikk, økonomi og samfunnsliv påvirker ikke målene for norsk politikk. Men vi må følge utviklingen og tilpasse våre virkemidler. Dialogen med Russland skal være åpen og tydelig når det gjelder norsk syn på menneskerettigheter, rettsstatsprinsipper og politiske rettigheter.

Regjeringen legger til grunn at norsk politikk overfor Russland skal være pragmatisk, interessebasert og samarbeidsorientert.

Uten russisk engasjement og norsk-russisk samarbeid lar det seg ikke gjøre fullt ut å sikre bærekraftig ressursutnyttelse og ansvarlig miljøforvaltning i Barentshavet. Regjeringen vil derfor styrke samarbeidet med Russland om økosystembasert forvaltning av hele Barentshavet både innenfor den norsk-russiske miljøvernkommisjon og Den blandede norsk-russiske fiskerikommisjon. Dette samarbeidet inkluderer blant annet tiltak for å komme det ulovlige, urapporterte og uregulerte fisket til livs.

Norge har høstet viktige erfaringer fra arbeidet med helhetlige forvaltningsplan. Vi kan ikke legge til grunn at en norsk plan skal gjelde for hele Barentshavet. Men gjennom samarbeidet med Russland kan forvaltningsplanens prinsipper og tilnærming likevel få relevans for hele Barentshavet.

Allerede for 30 år siden etablerte vi et fiskerisamarbeid med Sovjetunionen som har sikret bærekraftig beskatning av fiskebestandene i nordlige farvann. Forvaltningen av de levende marine ressursene er basert på nær hundre års norsk-russisk havforskningssamarbeid.

Regjeringen har som ambisjon at vi skal utvikle et godt samarbeid med Russland om ansvarlig utnyttelse av petroleumsressursene i Barentshavet. Både den forrige og den nåværende norske regjering har takket ja til President Putins invitasjon til et strategisk energipartnerskap mellom Norge og Russland i nord. En del av nordområdesatsingen handler om å fylle dette partnerskapet – eller visjonen – med innhold.

I den forbindelse vil regjeringen vurdere mulighetene for å etablere en økonomisk og industriell samarbeidssone som omfatter både norsk og russisk territorium i grenseområdene i nord. På sikt vil en slik sone kunne fremme et norsk-russisk landbasert samarbeid rettet mot å betjene fremtidig petroleumsvirksomhet i Barentshavet.

I utarbeidelsen av en slik sone vil det være viktig å se på i hvilken grad eksisterende virkemidler kan brukes. På norsk side vil man utarbeide et forslag om en slik samarbeidssone med sikte på presentasjon for russiske myndigheter og eventuell oppfølging i en egen norsk-russisk arbeidsgruppe.

På norsk side vil vi arbeide for at begge land skal sette seg ambisiøse miljømål og at det etableres et høyt helse-, miljø- og sikkerhetsnivå (HMS) i petroleumsvirksomheten i hele Barentshavet. HMS-samarbeidet skal videreutvikles i samarbeid med russiske myndigheter, oljeindustrien og partene i arbeidslivet i de to land. Vi vil også bygge videre på det samarbeidet som er etablert med Russland innenfor sjøsikkerhet, oljevernberedskap og redningstjeneste.

På norsk side vil vi gjøre det så enkelt og omkostningsfritt som mulig å styrke forbindelsene med Russland på alle plan. Vi har derfor fremforhandlet en ny visumavtale med Russland. Denne avtalen, som forventes å tre i kraft i første halvår 2007, vil forenkle visumprosedyrene for mange kategorier av reisende nordmenn og russere. Særlig positivt er det at avtalen gir folk større muligheter til å få innvilget flerreisevisum for en lengre periode.

Det er også oppnådd enighet mellom Norge og Russland om å utvide åpningstidene ved Storskog grensestasjon. Regjeringen vil legge til rette for snarlig gjennomføring av dette. For øvrig vil regjeringen foreta en bred gjennomgang med sikte på å lette grensepasseringer mellom Norge og Russland over Storskog. I den forbindelse ønsker man å se på hvilken praksis som følges av andre land innen Schengen-området, ikke minst Finland.

1.5 Forsvarets tilstedeværelse

Endringene i nord berører også forsvarets rolle. Regjeringen har styrket Kystvaktens evne til å seile og Orion-flyenes evne til å være i luften.

De fleste sikkerhetsutfordringene i nord er sektorovergripende, og det kreves derfor et nært samarbeid mellom sivile og militære myndigheter. Forsvaret er i denne forbindelse en viktig bidragsyter, blant

annet når det gjelder å kunne tilby et ledelses- og kommandoapparat og kapasiteter som kan settes inn ved behov.

En av Forsvarets primæroppgaver er å sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning. Utfordringene i nord illustrerer behovet for at norske myndigheter til enhver tid har tilgang til et oppdatert situasjonsbilde, både når det gjelder ressurs- og miljøproblematikk og sivil og militær utvikling i våre nærområder. Overvåking og etterretning vil også i framtiden være en sentral oppgave for Forsvaret i nord.

Forsvarets tilstedeværelse i nordområdene er fortsatt viktig når det gjelder å hevde suverenitet, utøve norsk myndighet og ta del i ressursforvaltningen. Forsvarets tilstedeværelse bidrar til forutsigbarhet og stabilitet, og er helt avgjørende for vår evne til krisehåndtering i nord.

Ved å følge opp brudd på reglene for beskyttelse av naturressursene, gjør Norge det klart at internasjonale og nasjonale forpliktelser skal tas på alvor. Brudd på norsk fiskerilovgivning blir derfor håndhevet på en troverdig, konsekvent og forutsigbar måte, hvilket krever en videreutvikling av det gode samarbeidet mellom Kystvakt, påtalemyndighet og politi. Samarbeidet mellom Kystvakten og den russiske regionale kystvakten vil bli videreutviklet for å sikre en best mulig koordinert håndtering av kontrollen med fiskeriene i Barentshavet.

Store deler av Hærens virksomhet er lagt til Nord-Norge. I hovedsak foregår nå all utdanning av vernepliktige mannskaper i Nord-Norge. Indre Troms er ett av Hærens to tyngdepunkter, og vil være viktig også i fremtiden. I tillegg er garnisonen i Sør-Varanger en av Hærens høyest prioriterte avdelinger.

Det har gjennom mange år vært et nært samarbeid med allierte land om militære aktiviteter i nord, i første rekke i form av øvelser og trening. Dette er viktig for å gjøre allierte land kjent med forholdene i nord, samtidig som slik aktivitet er av stor betydning for alliert samvirke i operasjoner mer generelt. Regjeringen satser på øke den allierte deltakelsen i militære øvelser og trening i nord, og vil arbeide for at interessen fra allierte land og partnere opprettholdes.

Det forsvarsrelaterte samarbeidet mellom Norge og Russland er også et bidrag til å styrke gjensidig tillit og evne til felles problemløsning. Betydningen av gode kontakter mellom regionale militære myndigheter har vist seg å være viktig når det oppstår kriser eller vanskelige situasjoner, slik "Kursk"- og "Elektron"- sakene har vært eksempler på. Vi skal arbeide aktivt for å intensivere den forsvarsrelaterte dialogen med Russland.

2. KUNNSKAPSPRODUKSJON OG KOMPETANSEUTVIKLING

Kunnskap er selve navet i nordområdestrategien, med direkte forgreininger til miljøforvaltning, ressursutnyttelse og verdiskaping. Som nasjon har vi behov for mer kunnskap for fullt ut å kunne gripe de muligheter og møte de utfordringer vi står overfor i nord.

Regjeringen vil at Norge skal være helt i front internasjonalt når det gjelder utvikling av kunnskap om, for og i nordområdene. Det er også et selvstendig mål å styrke kunnskapsmiljøene i nord og samarbeidet mellom disse.

Satsingen på kunnskap må være langsiktig. Norge må bygge en bred kunnskapsbase. Regjeringens satsing på opplæring og skole står derfor sentralt. Utdanning, kompetanse og kunnskap er nøkkelen til å utnytte mulighetene i nord. Befolkningen i nord skal ha et godt utdanningstilbud på alle nivåer. Dette krever av oss at vi også fokuserer på å løfte kvaliteten på tilbudene fra de yngste årsklasser og oppover og hindrer at unge mennesker avbryter sin videregående utdanning.

Norge som nasjon må drive kartleggings-, overvåkings- og forskningsvirksomhet som kan sikre en bærekraftig utnyttelse av naturressursene. Kunnskapen skal utvikles på tvers av sektorer, i et samspill mellom det offentlige, næringslivet, kunnskapsmiljøer i det sivile samfunn og forsknings- og utdanningsinstitusjonene. Kunnskap og kompetanse om nordområdene skal bygges opp i nord, samtidig som det sikres gode forbindelser til kunnskapsmiljøer i andre deler av landet. Vi må også spille på lag med fagmiljøer utenfor Norge, ikke minst i Russland.

Utgangspunktet er godt, forutsetningene for å lykkes likeså. Vi har en godt utbygd kunnskapsinfrastruktur over hele landet – også i nord. Vi har internasjonalt ledende kunnskapsmiljøer innen viktige områder som petroleumsvirksomhet, maritim transport, utnyttelse og forvaltning av ressursene i havet, miljøvern, klima-, polar- og romforskning, og forskning om samer og andre urfolk. Det blir allerede kanalisert betydelige midler gjennom forskningssystemet til kunnskapsproduksjon i og for nordområdene.

En kunnskapssatsing på nordområdene vil kreve økte investeringer over mange departementers budsjetter. Norges forskningsråd vil i 2006 bevilge rundt 350 millioner kroner til forskning som er direkte nordområderelevant. I tillegg kommer aktivitet finansiert fra andre kilder ved universiteter og høyskoler, ved forsknings- og forvaltningsinstituttene og i næringslivet. Havforskningsinstituttet budsjetterer eksempelvis med nærmere 300 millioner kroner årlig for sin virksomhet i nordområdene. Likeledes forvalter Norsk polarinstitutt i Tromsø store ressurser for kunnskapsutvikling for og i nord.

Regjeringen vil benytte eksisterende institusjoner og virkemidler for å realisere kunnskapssatsingen.

I forslaget til statsbudsjett for 2007 foreslås det to satsinger som er direkte rettet mot nordområdene. Den ene er en kraftig opptrapping av polarforskningen gjennom norsk deltakelse i det internasjonale polaråret. Den andre er Barents 2020.

Norges forskningsråd er en sentral aktør i regjeringens kunnskapssatsing for nordområdene. Midler fra nesten alle departementer kanaliseres til nordområderelevant forskning gjennom Forskningsrådet. Dette gjøres gjennom en rekke ulike programsatsinger og virkemidler. Norges forskningsråd skal

være regjeringens instrument for å se disse midlene i sammenheng. Regjeringen vil legge til rette for å styrke den nordområderelevante forskningen gjennom Forskningsrådet.

Regjeringen ser behov for å styrke næringslivsinnretningen på det nordnorske utdannings- og forskningssystemet. Samtidig må samspillet mellom næringslivet og forskningssystemet i nord bli bedre. Forskning i næringslivet og forskning finansiert av næringslivet ligger for Nord-Norges del på ca. 30 pst av landsgjennomsnittet per innbygger (2003). Dette skyldes dels overvekt av naturressursbaserte næringer med tradisjonelt lavt forskningsinnhold og dels mangel på bedriftslokomotiver.

Forskningsrådet har sammen med Innovasjon Norge og SIVA ansvar for å stimulere bedriftene til økt forskningsinnsats og bedre samspill med forskningssystemet. Det forventes at nevnte institusjoner foretar en gjennomgang av de næringslivsrettede virkemidlene med sikte på å gjøre dem mer "treffsikre" når det gjelder å møte utfordringene i nord. Det internasjonale samarbeidet, hvor både forskning og næringsliv er involvert, krever nye grep, særlig i samarbeidet med Russland.

Universitets- og høyskoleskolesystemet i nord er godt utbygget, og disse institusjonene vil spille en viktig rolle ved en økt satsing på kompetanseoppbygging i nordområdene. Det er imidlertid viktig å utvikle mer nærings- og teknologirettet utdanning i nord for å styrke koblingen til privat næringsvirksomhet. I dag finner vi sterke kunnskapsmiljøer først og fremst ved Universitetet i Tromsø og høyskolene, for eksempel i Narvik (teknologi) og Bodø (økonomi). Regjeringen ser behov for å bygge ut slike utdanninger i nord og vil stimulere til dette.

Det er viktig at vi bygger på eksisterende kompetansmiljøer og ikke sprer oss for tynt. Derfor ser regjeringen positivt på det samarbeidet som nå er i ferd med å utvikles i Finnmark mellom Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU), Universitetet i Stavanger, Universitetet i Tromsø, Høgskolen i Tromsø, Høgskolen i Narvik og Høgskolen i Finnmark knyttet til Snøhvit-utbyggingen. Dette er også et eksempel på hvordan læresteder, forskningsmiljøer og bedrifter kan trekke sammen for å utvikle utdanningstilbud som det lokale næringslivet etterspør. Et annet eksempel finner vi innen reiseliv, der høyskolene i Finnmark, Harstad og Bodø sammen med Universitetet i Tromsø vil utvikle studietilbud til og med doktorgradsnivå.

Institusjonene for høyere utdanning i nord har selv tatt initiativet til en stor utredning om fremtidig struktur, samarbeid, studentsøkning m.m. i "Universitas Borealis" fra april 2006. Her drøftes forskjellige scenarier for framtidig organisering og samarbeid mellom institusjonene i nord. Regjeringen vil gå i dialog med institusjonene om hvordan utredningen kan følges opp.

Nedenfor følger en tematisk fremstilling av regjeringens hovedprioriteringer når det gjelder kunnskapsproduksjon og kompetanseutvikling i og for nordområdene:

2.1 Oppfølging av kunnskapsbehov for gjennomføring av Helhetlig forvaltningsplan

Regjeringen vil styrke kunnskapsgrunnlaget for en økosystembasert ressursforvaltning i de nordlige havområder ved å møte de kunnskapsbehov som er identifisert i Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten.

Formålet med *Helhetlig forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten*, St.meld. nr. 8 (2005-6), er å legge til rette for verdiskaping gjennom bærekraftig bruk av

ressurser og samtidig opprettholde økosystemenes struktur, virkemåte og produktivitet. Et solid og godt dokumentert kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for at dette målet skal nås. Det er også avgjørende for at Norge skal ha troverdighet i sin forvaltning og fremstå som den beste forvalter i nord. Kunnskapsgrunnlaget vil også være bestemmende for Norges påvirkningsmulighet i internasjonalt samarbeid og forhandlinger om miljøvern og forvaltningen av de levende marine ressursene i nordområdene.

Arbeidet med forvaltningsplanen, som vil bli oppdatert i 2010, har vist at det fortsatt mangler mye kunnskap for å forstå sammenhengene i økosystemet og konsekvensene av menneskelig påvirkning. Det er derfor nødvendig å styrke forskning, overvåking og kartlegging i forvaltningsområdet for å møte de kunnskapsbehovene som er identifisert. Regjeringen vil trappe opp kunnskapsproduksjonen frem til 2010.

Blant hovedelementene i opptrappingen vil være:

Innføring av et system for samordnet overvåking av det marine miljøet

En økosystembasert forvaltning forutsetter at man løpende vurderer hvordan miljøtilstanden endrer seg i forhold til de miljømålene som er satt. Innføring av et samordnet system for overvåking av økosystemets tilstand i havet, inkludert forurensning, krever ytterligere forskning, blant annet for å kunne fastsette bakgrunnsnivå for miljøgifter og videreutvikle nødvendige indikatorer.

Kartlegging av havbunnen og det tilhørende miljø

Kartleggingsprogrammet MAREANO skal styrke kunnskapen om havbunnen og dens fysiske, biologiske og kjemiske miljø. MAREANO er viktig for å få på plass en helhetlig økosystembasert forvaltning og legge til rette for økt verdiskaping.

- Ambisjonen er at hele den norske havbunnen fra Lofoten til det sørlige Barentshavet og frem til grensen mot Russland skal være kartlagt innen 2010.

Kartlegging og overvåking av sjøfuglbestandene

Sjøfuglprogrammet SEAPOP skal produsere økt kunnskap om sjøfuglarter i Norge og gi et bedre grunnlag for å ta beslutninger i spørsmål som gjelder blant annet forholdet mellom sjøfugl og petroleumsaktivitet.

Kartlegging av og forskning på miljøgifter

Kunnskapen om helse- og miljøfarlige kjemikalier i havet skal styrkes. Det er behov for en systematisk oppbygging av kunnskap om miljøgifters tilførselsveier, nivåer og effekter. Slik kunnskap vil gjøre det mulig å sette reduksjonsmål for og vurdere tiltak mot giftstoffer både nasjonalt og internasjonalt. Etablering av en prøvedatabank vil bli vurdert.

Geologisk kartlegging

Den seismiske kartleggingen i områdene utenfor Lofoten er i dag liten, og kvaliteten på den seismikken som er blitt samlet inn, er gjennomgående moderat til dårlig. I den helhetlige forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten varslet regjeringen at det vil bli gjennomført kartleggingsarbeid for å styrke kunnskapen om områdene utenfor Nordland VII, Troms II og Eggakanten utenfor Troms.

- I statsbudsjettet for 2007 er det satt av 70 millioner kroner til seismiske undersøkelser i Nordland VII og Troms II, slik at dette flerårige arbeidet kan påbegynnes. Dette arbeidet vil sikre et bedre beslutningsgrunnlag når forvaltningsplanen skal revideres i 2010.

2.2 Marin forskning

Regjeringen vil styrke marin forskning, med særlig vekt på oppdrett av torsk og andre nye arter, samt bioprospektering (dvs. leting etter verdifulle biologiske komponenter fra levende organismer). Denne forskningen skal styrke det faglige grunnlaget for både forvaltning og kommersialisering.

Langsiktig forvaltningsrettet forskning

Forvaltningsplanens helhetlige tilnærming skal sikre at påvirkning på alle deler av havets økosystemer blir vurdert når det etableres strategier for høsting av marine ressurser. Dette krever data og modeller som gjør det mulig å lage prognoser som peker flere år frem i tid. Slike prognoser vil ikke minst ha betydning når det gjelder å vurdere hvordan klimaendringer kan forventes å påvirke våre nordlige havområder. For eksempel kan endringer i vandringsmønsteret til viktige fiskeslag få betydning for fremtidig fiskeriforvaltning.

- Regjeringen vil legge til rette for styrket innsats når det gjelder datainnsamling og utvikling av modeller som kan bidra til å forutse effekter av endringer i de marine økosystemer i nord.

Oppdrett av marine arter

Arbeidet med å øke oppdrett av nye arter har i de senere årene vært konsentrert om torsk, og dette er et av regjeringens satsingsområder. Økt oppdrett av torsk vil måtte foregå langs kysten av Nord-Norge der de naturgitte og kompetansemessige forutsetningene er tilstede.

I regi av Fiskeriforskning i Tromsø foregår det allerede i dag en betydelig satsing på oppdrett av torsk. Stamfiskstasjoner andre steder i Nord-Norge vil også utgjøre en viktig del av infrastrukturen for denne forskningssatsingen. Oppdrett av torsk har vist lovende resultater, men det gjenstår mye grunnleggende forskning for å kunne få til lønnsom torskeoppdrett i stor skala.

Innenfor all akvakultur og havbeite er det et stort behov for kunnskap om miljøeffekter som grunnlag for effektive tiltak. Dette gjelder ikke minst for oppdrett av torsk.

- Regjeringen vil styrke kunnskapen og kompetansen innenfor dette området slik at vi kan møte utfordringer knyttet til påvirkning på ville fiskebestander, sykdom hos torsk, vaksiner, fôr og torskens utvikling fra yngel til slakteferdig fisk.

Marin bioprospektering

Marin bioprospektering er leting etter verdifulle, biologisk aktive komponenter fra organismer i havet. Den faglige utviklingen innenfor marin bioteknologi, herunder bioprospektering, går raskt. Havet i nord inneholder interessante organismer som er tilpasset det kalde miljøet. Forbedret kunnskap om det marine artsmangfoldet og teknologisk kompetanse må koples sammen med de store naturressursene for å utnytte verdiskapingspotensialet innen marin bioteknologi. På dette området er det betydelig forskning og en gryende industri i nord. Arbeidet krever kompetanse og ressurser, herunder entreprenørskap og risikovilje. Vi har allerede sett de første produktene i markedet –

enzymer fra biprodukter, omega 3-produkter og gelatin fra fiskeskinn. Mulige framtidige produkter kan være antibakterielle produkter, genetisk superlim eller superenzymer.

I Tromsø er et senter for forskningsdrevet innovasjon på området under etablering. I tillegg vil MAREANO-programmet være et kraftfullt bidrag til marin bioprospektering i nord.

- Regjeringen vil legge til rette for en kommersielt og miljømessig bærekraftig videreutvikling av marin bioteknologisk industri i nord. Dette innebærer å styrke både den biologiske kunnskapen på dette fagfeltet og den teknologiske, industrielle og markedsmessige kompetanse som må på plass for å kunne utløse verdiskapingspotensialet innen marin bioprospektering. Det arbeides også med å videreutvikle rammevilkår og lovgivning når det gjelder økonomiske og kunnskapsmessige rettigheter til de genetiske ressursene i havet og på sjøbunnen.

2.3 **Forskning og utvikling innen petroleumsutvinning**

Regjeringen vil satse betydelig på petroleumsrelatert forskning og utvikling (FOU). Forskning for å møte de særskilte teknologiske og miljømessige utfordringer i nord vil bli prioritert.

Regjeringen vil styrke den geologiske kartleggingen i nordområdene.

Regjeringens nordområdesatsing skal bidra til videreutvikling av kompetanse og teknologi slik at det kan letes etter og produseres petroleum på en forsvarlig og effektiv måte i nordområdene.

Gjennom de siste tiårene har det foregått en betydelig teknologisk utvikling for å gjøre petroleumsvirksomheten på norsk kontinentalsokkel mer effektiv og mer skånsom for miljøet. Teknologit utviklingen skjer først og fremst gjennom utbygging av felt. Dette illustreres for tiden gjennom realiseringen av to store og teknisk svært avanserte utbyggingsprosjekter: Snøhvit og Ormen Lange.

Som disse to prosjektene viser, er norsk olje- og gassvirksomhet et vellykket eksempel på utvikling av kunnskap i samspill mellom næringsliv, forskningsinstitutter og universiteter og høyskoler. Norsk kompetanse er i dag etterspurt og internasjonalt konkurransedyktig.

OG21 (Olje og gass i det 21. århundre) er et strategiorgan for forskning og utvikling bestående av representanter for oljeselskaper, leverandører, forskningsinstitutter og universiteter. OG21 gir råd om innretningen på privat og offentlig petroleumsforskning, og har utarbeidet strategier for en rekke teknologiområder der det blant annet er lagt vekt på nye løsninger i Arktis.

Det er bred enighet innenfor den norske petroleumsklyngen om at utfordringene i nordområdene kan løses gjennom en videreføring og videreutvikling av kunnskap og erfaring fra Nordsjøen og Norskehavet. Økt virksomhet i nordområdene medfører likevel økte kunnskaps- og kompetansebehov, ettersom petroleumsaktiviteten her er stilt overfor enkelte særskilte utfordringer.

Den offentlige satsingen på petroleumsrelatert forskning ligger nå på om lag 400 millioner kroner i året. Det meste av denne satsingen er rettet mot utfordringer som gjelder for hele kontinentalsokkelen, herunder Barentshavet.

- Det er påkrevet med økt innsats og oppmerksomhet rundt enkelte problemstillinger som er særegne for nordområdene.

Økt innsats fra myndighetenes side krever imidlertid også at oljeselskapene styrker sin innsats for forskning og teknologiutvikling i samspill med kompetansemiljøene. En slik satsing vil gi betydelige muligheter for forsknings- og kunnskapsinstitusjoner i nord.

- Regjeringen vil styrke kunnskap om gjennomføring av oljevernaksjoner i arktiske strøk, særlig når det gjelder olje i is og oljevernberedskap i mørke.

En slik styrking kan gjøres bla. gjennom feltforsøk i iskanten i Barentshavet, utvikling av metoder for kjemisk strandrensning, utvikling av kunnskap om bruk av kjemiske dispergeringsmidler under kalde forhold, vurdering av ulike fartøyssensorer for deteksjon av olje i mørke. Regjeringen vil vurdere å delfinansiere denne virksomheten med midler over Barents 2020-satsingen.

Geologisk kartlegging

Oljedirektoratet har som en av sine oppgaver å drive ressurskartlegging på norsk kontinentalsokkel. Dette innebærer blant annet innsamling av seismiske data og grunne borer for å sikre norske myndigheter en best mulig forståelse av geologien og ressurspotensialet på sokkelen. Det er i nasjonens interesse at vi foretar geologisk kartlegging i nordlige farvann. God kunnskap om ressurspotensialet er en viktig del av grunnlaget for politiske beslutninger vedrørende petroleumsvirksomhet i nord

- Regjeringen vil legge til rette for en styrking av den geologiske kartleggingen i nordområdene i årene som kommer.

2.4 Overvåking og varsling for miljø-, ressurs- og beredskapsformål

Regjeringen vil arbeide for et helhetlig sivilt overvåkings- og varslingssystem for de viktigste miljø- og ressursindikatorne i nordområdene.

Regjeringen vil ta initiativ til et bedre samspill mellom de ulike aktørene innen overvåking og forskning, med sikte på å etablere et helhetlig overvåkings- og varslingssystem for nordområdene for de viktigste miljø- og ressursindikatorne, og for å sikre lange dataserier for forskning. Nært samarbeid med andre arktiske nasjoner vil stå sentralt. Systemet bør gi ulike brukere tilgang til informasjon om havbunnen (f.eks. MAREANO), havrommet (f.eks. data om økosystemet), havoverflaten (f.eks. skipstransport), atmosfæren (f.eks. forurensninger og klimaendringer) og meteorologiske observasjoner. Dette arbeidet må også sees i sammenheng med oppfølgingen av helhetlig forvaltningsplan for det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten, med sitt fokus på overvåking av økosystemets tilstand.

Dette overvåkingssystemet bør danne grunnlaget for ett av elementene i en åpent tilgjengelig nettbasert informasjonstjeneste om miljø- og ressursforholdene i Barentshavet, eller for større deler av nordområdene. I arbeidet med å få et system på plass, vil ulike prosjekter være aktuelle, herunder også "Barentshavet på skjerm," som er et nylig avsluttet forprosjekt i Tromsø. Disse prosjektene vil blant annet bli vurdert nærmere av Faglig forum for oppfølging av forvaltningsplanen og vil eventuelt kunne innlemmes i forsknings- og utviklingsatsingen Barents 2020.

2.5 Klima- og polarforskning

Regjeringen vil styrke utviklingen av kunnskap om klimaendringer og hvilke utfordringer dette representerer i nordområdene.

Regjeringen vil videreutvikle Urfolksnettverket.

Klima

Det er antatt at de største og første effektene av en global oppvarming vil komme i Arktis. En av utfordringene i årene fremover blir derfor å kunne forutsi effekten av klimaendringene i våre deler av Arktis.

Klimaendringene vil på sikt kunne kreve nye nasjonale strategier for forvaltning av nordområdene. Det er derfor nødvendig å bygge opp kunnskap som kan bidra til å gi prognoser for utviklingen. Langsiktighet i overvåking og forskning er i denne sammenheng fundamentalt. Styrket kunnskapsgrunnlag gir også større handlingsrom for utnyttelse av nordområdene.

Arktisk råds klimarapport (ACIA) dokumenterer en alarmerende endring i det arktiske klimaet med en temperaturøkning som er dobbelt så rask som i andre deler av verden. Regjeringen vil gjennom det norske formannskap i Arktisk råd prioritere nær dialog med landene i rådet om klimaspørsmål og arbeide aktivt for å følge opp ACIA-rapporten.

- Fra norsk side vil vi bidra med en egen utredning om konsekvensene for miljøet og naturressursene i nord av menneskeskapt klimaendringer (NorACIA). Denne utredningen skal slutføres i løpet av 2009.

Regjeringen vil videre sørge for at ny kunnskap formidles på en måte som styrker bevisstheten om klimautfordringene nasjonalt og internasjonalt. Her har vi og andre arktiske nasjoner et viktig ansvar, da Arktis kan gi oss en unik innsikt i de klimaendringene som allerede finner sted og som trolig vil skje andre steder på jorda senere.

Miljøgifter

Arktiske strøk er generelt et viktig område for måling av langtransporterte miljøgifter, hva enten det gjelder utslipp regionalt eller globalt. Det er kombinasjonen av flere fysiske, kjemiske og biologiske faktorer og det kalde klimaet som gjør at man gjerne finner høye nivåer av miljøgifter i arter på toppen av næringskjedene i nordområdene. Regjeringen legger derfor vekt på å styrke kunnskapen om forekomst, spredning og effekter av helse- og miljøskadelige kjemikalier i nordområdene.

Polarforskning

Norge har lange tradisjoner som polarnasjon og høyt kvalifiserte forskningsmiljøer på feltet. Det internasjonale polaråret (IPY) representerer en verdensomspennende forskningssatsing som vil foregå fra 1. mars 2007 til 1. mars 2009, med deltakelse av mer enn 50.000 forskere fra minst 60 nasjoner.

- Norge vil spille en ledende rolle i Det internasjonale polaråret. Regjeringen har derfor prioritert IPY i budsjettet for 2007 og foreslått en bevilgning på 80 mill. kroner.

Gjennom IPY-satsingen styrker Norge sin grunnkompetanse på polarforskning og sitt internasjonale forskningsnettverk. De fleste norske prosjektene under IPY vil for eksempel i større eller mindre grad omfatte samarbeid med Russland og andre ledende polarforskningsnasjoner. IPY-satsingen bidrar også til bedre utnyttelse av infrastrukturen for norsk polarforskning.

Urfolk

Urfolksdimensjonen ved kunnskapsutviklingen i nord er viktig. Vi vil vektlegge urfolksperspektivet på klimaendringer og tilpasninger i arbeidet i Arktisk råd. Urfolksnettverket vil også bli styrket og videreutviklet. Dette nettverket binder sammen akademiske miljøer i inn- og utland som forsker på problemstillinger av særskilt relevans for urfolk, og er med på å sikre kvaliteten på utdanning og forskning ved ulike institusjoner.

Mange av utfordringene reindriftsnæringen står overfor er felles for landene i nordområdene. På den bakgrunn ble det etablert et fag- og formidlingssenter for reindrift i Kautokeino høsten 2005. Senteret er etablert for utveksling av informasjon mellom reindriftsutøvere, forskere og forvaltning i forskjellige land, og for å fremme samarbeid mellom landene.

- Regjeringen vil styrke denne typen utveksling og samarbeid til beste for urfolk i nordområdene.

2.6 Styrking av kunnskapsinfrastrukturen i nord

Regjeringen vil styrke utdannings- og forskningsvirksomheten på Svalbard.

Regjeringen vil vurdere behovet for nye isgående forskningsfartøy til bruk i nordområdene.

Regjeringen vil opprettholde norsk tilstedeværelse på Jan Mayen, Bjørnøya og Hopen.

Svalbard som forskningsplattform

Svalbard er en viktig arena for internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid i nordområdene. Beliggenheten i høyarktisk område gir svært gode muligheter for naturvitenskapelige undersøkelser, klimaforskning og overvåking av det marine, terrestriske og atmosfæriske miljø. Norge har i de senere årene gjort store investeringer i forskningsinfrastrukturen på Svalbard. Utdanning og forskning er ved siden av kulldrift og reiseliv en hovedpilar i den norske aktiviteten på øygruppen.

- Infrastrukturen som er bygget opp på Svalbard bør utnyttes enda bedre enn i dag, både av norske og utenlandske forskere og studenter, og regjeringen vil legge til rette for dette. Målet er å styrke samarbeidet og koordineringen mellom de forskjellige forskningsmiljøene på Svalbard. Virksomheten og infrastrukturen på forskningssiden vil derfor bli gjennomgått med dette for øye.

Forskningsfartøy

Enkelte av de norske forskningsfartøyene begynner å bli gamle og det kan være behov for å investere i nye. Én mulig løsning vil da kunne være å investere i et nytt og større isgående fartøy, som erstatning for de to vi har i dag. Et nytt isgående fartøy vil øke den helårige norske tilstedeværelsen i nordlige farvann og styrke den tverrfaglige kunnskapsoppbyggingen i nordområdene.

Et nytt forskningsfartøy skal ivareta en rekke behov for norsk forskning og forvaltning. Dette gjelder blant annet behov innenfor miljø og klima, fiskeri og petroleum. Fartøyet bør kunne benyttes til marin forskning i polarområdene på helårsbasis og fungere som ekspedisjonsfartøy både ved Arktis- og Antarktisekspedisjoner. Det bør være utrustet for oseanografiske, geologiske og marinbiologiske undersøkelser og meteorologiske observasjoner, og være innredet for undervisningsformål. Et slikt skip vil også styrke Norges posisjon som ledende når det gjelder kunnskapsoppbygging i nordområdene.

- Regjeringen vil utrede behovene for norske forskningsfartøy til bruk i nordområdene.

Meteorologisk institutt

Meteorologisk institutt driver tre værstasjoner i Arktis – på Bjørnøya, Hopen og Jan Mayen. Disse stasjonene har viktige funksjoner utover det rent meteorologifaglige. På Bjørnøya og Hopen er Meteorologisk institutt alene om å ha fast personell, og sikrer i så måte norsk nærvær. I tillegg bidrar stasjonene til beredskapen for den norske fiskerisone, samt for eksisterende og framtidige olje- og gassaktiviteter i Barentshavet. På Jan Mayen er det i dag aktivitet knyttet til drift av Loran-C og Telenors kystradio i tillegg til Meteorologisk institutts aktivitet. Når/hvis Loran C-stasjonen på Jan Mayen blir nedlagt, vil Meteorologisk institutt også her være så å si alene om å ivareta oppgaver som krever fast tilstedeværelse på øya.

Regjeringens intensjon om fortsatt norsk tilstedeværelse på Bjørnøya, Hopen og Jan Mayen forutsetter ut fra dagens situasjon at Meteorologisk institutt skal videreføre sin aktivitet på øyene. Regjeringen vil sette i gang et arbeid for å se på innholdet i fortsatt norsk tilstedeværelse på øyene, dvs. spørsmålet om hva slags aktivitet og infrastruktur det er naturlig å ha der i fremtiden.

2.7 Internasjonalt utdannings- og forskningssamarbeid

Regjeringen vil styrke det internasjonale utdannings- og forskningssamarbeidet i og om nordområdene, ikke minst samarbeidet med Russland.

Regjeringen vil bidra til en videreutvikling av Arktisk Universitet

Blant våre mest sentrale samarbeidspartnerne er medlemmer av Arktisk råd – de nordiske land, Russland, USA og Canada – og sentrale EU-land. Det er også ønskelig å etablere tettere samarbeid med andre land, herunder Japan, India og Kina. Ordninger for elev-, student- og forskerutveksling er et sentralt virkemiddel overfor alle disse landene.

Russland står i en særstilling som samarbeidspartner i nord. Gjennom årene er det utviklet et bredt samarbeid med Russland på utdannings- og forskningsfeltet, ikke minst innen helsefag, med deltakelse av en rekke institusjoner i begge land. Regjeringen vil overfor russiske myndigheter ta initiativ til ordninger som kan sikre bedre koordinering av vår felles innsats. På den måten vil vi få et mer helhetlig grep om det bilaterale samarbeidet innen kunnskapsproduksjon og kompetanseutvikling.

- Regjeringen vil utrede mulighetene for felles norsk-russiske doktorgrads- og mastergradsprogrammer. Samarbeidet mellom Høgskolen i Bodø og MGIMO-universitetet i Moskva kan her tjene som en modell.
- Regjeringen vil vurdere å øke antall russiske studenter under kvoteordningen, eventuelt opprette en ny støtteordning gjennom Statens lånekasse for utdanning for russiske studenter etter mønster av kvoteordningen. Dette vil legge til rette for økt utdanningssamarbeid mellom norske og russiske læresteder. En målretting mot mastergrads- og ph.d-utdanning vil bli vurdert.
- Regjeringen vil etablere en ordning med Nordområdestipendier for studier ved nordnorske læresteder finansiert over Barents 2020. I første omgang vil det bli avsatt 3 millioner kroner årlig i

perioden 2007-2009. Ordningen vil legge særlig vekt på reiselivsfag, fiskerifag, petroleumsfag, urfolksspørsmål og bedriftsøkonomiske studier.

- Regjeringen vil fornye og styrke Samarbeidsprogrammet med Russland innen utdanning og forskning
- Regjeringen ser det som viktig å videreføre og videreutvikle det samarbeidet som er etablert mellom skoler i Nordvest-Russland og Finnmark. Fra norsk side trekkes nå også Troms med, og antall deltakende skoler utvides. Samarbeidet omfatter utveksling av elever og lærere. Det fremmer vennskap og forståelse over grensene, og fører til gjensidig læring.

Opplæring om og i hverandres språk har vært en viktig del av samarbeidet og vil bli styrket i årene fremover. Bruk av IKT forenkler kontakten over grensene, og det utvikles felles nettsider og læremidler. Skolesystemet på russisk side har viktige kunnskaper om realfag i skolen som Norge kan lære av, det samme gjelder kunst og kultur i opplæringen. Norske skoler har en sterkere tradisjon på tilpasset opplæring og tilrettelegging for elever med særskilte behov, og vi kan bidra med kunnskap om elevmedvirkning og demokratiforståelse.

På begge sider av grensen er det viktig å legge til rette for at elevene får kunnskap om og forståelse av miljøutfordringene både der de bor og i global sammenheng. Samarbeidet legger stor vekt på dette.

Helsesamarbeidet og innsatsen for å styrke folkehelsen i nordområdene er basert på kunnskapsutveksling og kompetanseoverføring. Viktige områder i tiden fremover er styrking av folkehelsevitenskapen, forebyggende innsatser, epidemiologi og utvikling av telemedisin.

- Folkehelsevitenskapen skal styrkes på russisk side gjennom norsk og nordisk støtte til et mastergradsprogram. Kunnskapen om hvordan miljøgifter påvirker helsen til mødre og barn i nordområdene skal også styrkes.
- Regjeringen vil legge til rette for å styrke forskningsinnsatsen på det samfunnsvitenskapelige og humanistiske felt i nordområdene.

Formålet er å øke kunnskapen om sosioøkonomiske og politiske forhold, samt levekår i nord. Sentrale tema vil være velferdsforskjellene mellom Norge og Nordvest-Russland, migrasjon, urfolks livsgrunnlag og spesielle klima- og naturforhold. Grunnleggende forskning innen historie, samfunn og kultur er nødvendig for å belyse disse problemstillingene. Kjønnsperspektivet bør stå sentralt i denne sammenhengen. Styrket innsats på dette området krever videreutvikling av relevante forsknings- og utdanningsnettverk i nordområdene og økt samarbeid med institusjoner i resten av landet.

Samarbeidet mellom norske forskningsinstitusjoner som arbeider med nordområdene fra et samfunnsvitenskapelig, juridisk og naturvitenskapelig perspektiv bør styrkes for å sikre nasjonal samordning og kompetanseheving. Det er også behov for å styrke kompetansen om sentrale utenrikspolitiske aspekter ved utviklingen i nordområdene. I den forbindelse vurderes en egen programsatsing på nordområdene i Forskningsrådet, med særskilt fokus på sammenhengen mellom geopolitikk og utviklingen på energifeltet.

Arktisk Universitet er et nettverk av høyere læresteder rundt Nordpolen som blant annet koordinerer mobilitetsprogrammet north2north, Bachelor of Circumpolar Studies og feltkurs. Innenfor dette nettverket driver Samisk høgskole et prosjekt om reindriftsforvaltning rettet mot russiske urfolk.

- Regjeringen vil legge til rette for en styrking av samarbeidet mellom kunnskapsinstitusjoner i det sirkumpolare nord gjennom økt lærerutveksling og etablering av et mastergradsprogram.

2.8 Barents 2020

Regjeringen lanserte høsten 2005 *Barents 2020*, hvis formål er å skape en ny arena for samarbeid om kunnskapsproduksjon mellom norske og utenlandske kompetansemiljøer, næringslivsinteresser og myndighetsorganer gjennom en egen tilskuddsordning. Barents 2020 representerer således et nytt norsk virkemiddel i nordområdepolitikken, med sin vektlegging av kunnskap i og for nordområdene og det grensekryssende element.

- For 2007 er det foreslått en bevilgning på 20 mill kroner til *Barents 2020*.

Barents 2020 vil fortløpende bli gitt konkret innhold på bakgrunn av denne strategien og etter innspill til regjeringen fra Ekspertutvalget for nordområdene og Norges forskningsråd. Helhetlig forvaltningsplan har identifisert viktige utfordringer knyttet til forvaltning av havmiljøet som vil kunne følges opp gjennom konkrete prosjekter også i samarbeid med andre land. Rapporten "Barents 2020" har identifisert sentrale problemstillinger og mulige prosjekter innen petroleumsteknologisk utvikling.

- Blant de prosjektene som vil bli vurdert i en Barents 2020-sammenheng er "Barentshavet på skjerm", samarbeid med Russland og Nordvest-Russland innen HMS, bedriftsutvikling og innovasjon og et prosjekt knyttet til olje og oljevernberedskap i is. Regjeringen vil også vurdere å finansiere en utredning av muligheter og rammer for næringsutvikling i samiske områder.

3. URFOLKSSPØRSMÅL

Urfolkene har verdifull kunnskap om natur, klima, miljø og tradisjoner. De forvalter kulturverdier og har kunnskap om næringsveier under marginale vilkår i et subarktisk område. Dette er ressurser som skal brukes i norsk nordområdepolitikk.

Regjeringens politikk skal trygge urfolkens livsgrunnlag, historie, kultur og næringer i nordområdene. Urfolkdimensjonen er en integrert del av nordområdepolitikken.

I en helhetlig ressursforvaltning inngår beskyttelse av naturgrunnlaget for urfolkens næringer, av kulturminner, tradisjonell urfolkskunnskap og arealer til reindrift. I en slik forvaltning inngår også beskyttelse av miljøet langs kysten og den tradisjonelle utøvelsen av sjøfiske og laksefiske.

I Finnmark har det hersket usikkerhet om hvordan grunn og naturressurser skulle forvaltes, og om omfanget av kollektive og private bruks- og eierrettigheter på statens grunn. I medhold av Finnmarksloven av 2005 er grunnen overtatt av det lokale organet Finnmarkseiendommen, og det skal opprettes en kommisjon for å kartlegge eksisterende rettigheter og en særdomstol for å avgjøre tvister i den forbindelse. Dette danner grunnlag for avklaringer også av urfolks rettigheter til grunnen i Finnmark.

- Regjeringen vil utvikle eksisterende og nye næringer som grunnlag for bosettingen og den samiske kulturen.
- Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal utrede samenes og andres rett til fiske i havet utenfor Finnmark.
- Regjeringen vil forsterke innsatsen for en bedre sikring av reindriftens arealer bl.a. gjennom den nye reindriftsloven.
- Samerettsutvalget II holder på å utrede bruk og forvaltning av grunn og naturgoder i samiske bruksområder utenfor Finnmark fylke.

Arktisk råds klimarapport dokumenterer hvordan urfolk har tilpasset seg tidligere klimaendringer. Konsekvensene av dagens klimaendringer for urfolks levesett kan bli store og videre kunnskapsoppbygging på dette feltet vil bli prioritert i samarbeid med andre land i nord.

- Regjeringen inviterer til et nært samarbeid med urfolksrepresentanter i utviklingen av nasjonale tilpasningsstrategier. Regjeringen vil arbeide for at urfolks kunnskap og observasjoner får en sentral plass i oppfølgingen av klimarapporten til Arktisk råd.

En utvikling med økt internasjonalisering byr på nye muligheter, men øker samtidig presset på urfolks kultur- og livsgrunnlag. For at urfolkssamfunn skal overleve disse globale endringsprosessene, er det viktig at urfolks rettigheter blir etterlevd i utnyttelsen og forvaltningen av ressurser og miljøet i nordområdene.

- Regjeringen vil at urfolkene i nord skal ha en sterk posisjon og rolle i utviklingen av egen situasjon. Vi vil derfor involvere urfolk i nordområdespørsmål og ha jevnlig kontakt og dialog med Sametinget.
- Regjeringen vil bidra til at urfolkene får økte muligheter til å samhandle seg imellom og med aktuelle samarbeidspartnere i nordområdene.
- Regjeringen vil bidra til at det utvikles felles standarder i forhold til urfolk når det gjelder økonomisk virksomhet i nordområdene.
- Urfolkenes situasjon er en naturlig og viktig del av samarbeidet med Russland.
- Regjeringen vil legge fram en prinsippmelding om samepolitikken høsten 2007 hvor urfolksdimensjonen i nordområdepolitikken vil bli videre drøftet.

Urfolk må selv ha muligheter til å bygge opp kapasitet og kompetanse for reell innflytelse på og medvirkning i den generelle samfunnsutviklingen, og særlig utviklingen i nord

- Regjeringen vil bidra til oppbygging av kapasitet ved de samiske institusjoner innen urfolksrelatert forskning.

4. FOLK-TIL-FOLK-SAMARBEIDET I NORD

Et bredt folkelig engasjement kjennetegner samarbeidet i Barentsregionen og gjør det enestående i en internasjonal sammenheng.

Regjeringen vil legge til rette for at nordnorske fylkeskommuner, Sametinget, andre offentlige institusjoner, frivillige organisasjoner og privatpersoner fortsatt kan bidra til en styrking av samarbeidet over grensene i nord.

Et barskt klima og store avstander byr på særskilte utfordringer som preger levekårene til befolkningen i nordområdene. Befolkningsutviklingen i regionen er negativ. Dette gjelder særlig på russisk side, men også på norsk side har folketallet i de nordligste fylkene gått ned de siste ti år og fødselstallene er lave. For Nord-Norges del er det imidlertid tegn som tyder på at trenden er i ferd med å snu. Befolkningsreduksjonen avtar og sysselsettingen øker, selv om landsdelen fortsatt scorer lavt på indeksen over antall kvinner pr. 100 menn. En positiv utvikling i nordområdene forutsetter blant annet at det skapes nye muligheter for kvinner i regionen og at unge mennesker blir boende og stifter familie der. Regjeringen vil også iverksette tiltak for å stimulere til større innflytting til Nord-Norge.

Barn og ungdom

Å sikre gode levekår for unge mennesker i nord handler ikke bare om jobb og helse, men også om utvikling av gode kulturtilbud og muligheter for å ta del i samfunnsutviklingen. Regjeringen vil stimulere til utvikling av ungt entreprenørskap i nordområdene. Det vil også bli lagt vekt på tiltak for å trekke barn og ungdom med i organisasjonslivet. Dette bidrar til en styrking av det sivile samfunn og den demokratiske utvikling i regionen. Regjeringen støtter dette arbeidet gjennom Barentssamarbeidet og tiltak som informasjons- og veiledningskontoret for barne- og ungdomsarbeid i Murmansk. Denne støtten vil bli videreført. Også samarbeidet innen Barents Regionale Ungdomsråd vil bli vektlagt.

Helse

Ved å bidra til god folkehelse i Nordvest-Russland er vi også med på å forebygge sykdom på norsk side av grensen. Regjeringen vil derfor videreføre helsesamarbeidet med Russland i årene som kommer, med fokus på styrket folkehelsevitenskap, forebygging av smittsomme sykdommer og en bedring av helsetilstanden til utsatte grupper som barn, unge, og innsatte i russiske fengsler.

Idrett

Det finnes i dag et godt etablert samarbeid på idrettsfeltet i nordområdene. Idrettslig samarbeid på tvers av landegrensene representerer et viktig bidrag til utvikling av menneskelig kontakt og kulturell forståelse. Idrettsaktiviteter utøves etter felles regler på tvers av både språklige og kulturelle skillelinjer. Innenfor Barentsområdet eksisterer et løpende samarbeid mellom idrettsorganisasjoner i Norge, Sverige, Finland og Russland. Norges Idrettsforbund og Norges Olympiske Komité har opprettet et eget Barentsutvalg som organiserer arbeidet på norsk side.

- Regjeringen vil legge til rette for en videreutvikling av folk-til-folk-samarbeidet i regi av idrettsorganisasjonene i nordområdene.

Frivillighet

Regjeringen har i samarbeid med frivillige organisasjoner bidratt til utprøving av modellen med frivillighetssentraler i Russland. Dette er først og fremst en modell for organisering av og rekruttering til lokalt frivillig arbeid. Modellen ble først utprøvd i to kommuner som et forsøksprosjekt. I dag er det 8 frivillighetssentraler i drift i Nordvest- Russland.

- Regjeringen vil bidra til å skape møteplasser for russiske og norske frivillighetssentraler.

2.1 Kultur og kultursamarbeid

Norge vil styrke kultursamarbeidet med Russland i nord, og tar sikte på å utarbeide en egen strategi for dette. Kulturkontaktene fremmer forståelse og kommunikasjon. De skaper møteplasser og nettverk som bygger tillit og åpner for samarbeid på andre samfunnsområder. I forslaget til statsbudsjett for 2007 er det satt av 10 millioner kroner over Utenriksdepartementets budsjett til kultur- og informasjonstiltak i nordområdene, med fokus på samarbeidet med Russland.

På kultursiden vil regjeringen satse på økt samarbeid innen musikk og dans, museumsområdet, litteratur, teater og film. Dette innebærer blant annet at vi vil

- arbeide for utvekslingsprogrammer for musikkensembler, kor og dansegrupper
- vurdere et hospiteringsprogram for/mellom museer i nordområdene
- styrke innsatsen for oversettelse av samtidslitteratur og øke fokus på biblioteket som møteplass
- satse på teaterutveksling og festivaler
- videreutvikle og styrke filmsatsingene i Nord-Norge

Samisk kultur

Samiske kulturutøvere og den samiske befolkningen har sin naturlige plass i det bredere kultursamarbeidet over landegrensene i nord.

Sámi Radio er en egen divisjon i Norsk rikskringkasting (NRK). Det er også etablert sameradioer i Finland og Sverige. I 2003 ble det også opprettet en egen sameradio i Russland, inntil videre som et forsøksprosjekt.

- Regjeringen vil bidra til å styrke nettverket mellom sameradioene i nordområdene og støtte etablering av en felles radiokanal når det digitale sendernettet er ferdig utbygd i de nordiske landene. Gjennom kontakt med russiske myndigheter vil regjeringen også søke å bidra til at samiske sendinger kan etableres på permanent basis i Nordvest-Russland.

Filmsamarbeid

Film er et av de mest brukte kulturtilbud og et kulturuttrykk som gjenspeiler samtiden. Barn og unge er store brukere av film og andre audiovisuelle produksjoner. Film er et naturlig møtested for folk på tvers av kulturer, språksamfunn og alder.

Flere festivaler er viktige møtesteder for film i nord: Filmfestivalen i Tromsø er et sentralt samlingspunkt for det filminteresserte publikum i nordområdene. Festivalen støtter og stimulerer

filmaktivitetene i nordområdene, på tvers av landegrensene. Den nordiske ungdomsfilmfestivalen NUFF arrangeres årlig i Tromsø og bringer sammen ungdom fra nordiske land som selv lager film. Festivalen samarbeider også med ungdomsgrupper fra Russland. Den årlig samiske filmfestivalen i Karasjok presenterer det nyeste innen urfolksfilm fra hele verden.

- Regjeringen vil legge til rette for å videreutvikle det filmkulturelle samarbeid i nordområdene ved å skape møteplasser både for det filminteresserte publikum, for filmskapere og for filmbransjen.

5. MILJØ

I nordområdene finnes de siste, store områdene med uberørt natur i vår del av verden. Naturen og kulturminnene som finnes her utgjør en unik arv som må bevares for fremtiden. Miljøet og naturverdiene i nord må derfor beskyttes mot forurensing, klimaendringer og overbeskatning av levende ressurser. Det er også viktig å forhindre at naturen skades av fysiske inngrep eller slitasje og forstyrrelser på grunn av økt ferdsel.

Norge skal være et foregangsland på miljøområdet og en langsiktig og troverdig forvalter av miljø- og kulturverdiene i nord. Dette krever at vi inntar en ledende rolle på overvåking av klima, miljøgifter og havmiljøet i nord.

Regjeringen vil stille strenge miljøkrav til all virksomhet og sette rammer som sikrer særlig verdifulle og sårbare områder beskyttelse mot negativ påvirkning. Regjeringen vil også styrke internasjonalt samarbeid for å begrense klimaendringer og redusere miljøbelastningene i nordområdene. Utvikling av miljøteknologi vil være et viktig virkemiddel i så måte.

5.1 Vern av naturverdier

Det er et økende press på natur- og kulturmiljøet som følge av mer intensiv utnyttelse av arealene og de levende ressursene, utbygging av fysisk infrastruktur, og økende industriell aktivitet og transport innenfor blant annet petroleumsvirksomheten. Motorisert ferdsel i sårbare naturområder er også et økende problem.

Det er derfor behov for å sikre natur- og kulturmiljøet og gjenværende uberørte naturområder i Nord-Norge og på Svalbard mot negativ påvirkning, og for å synliggjøre verdien av denne unike natur- og kulturarven og dens betydning for velferd og verdiskapning. Det er også behov for mer kunnskap om effektene av bruk, særlig når det gjelder effekter av økt bruk av sårbare områder og områder av særlig kulturell verdi for urfolk..

Regjeringen vil sette klare miljømessige rammer for all offentlig og privat virksomhet i nord. Det vil også bli iverksatt tiltak som sikrer at miljøverdiene i regionen bevares for fremtidige generasjoner og at tapet av biologisk mangfold stanses innen år 2010. I den forbindelse vil Regjeringen fremme en ny naturmangfoldlov i løpet av 2007.

Svalbard skal bevares som et av verdens best forvaltede villmarksområder. Det strenge miljøregelverket og omfattende vernet vil bli videreført og videreutviklet for å møte utfordringene fra økt økonomisk aktivitet.. Ved konflikt med andre interesser skal miljøhensyn veie tyngst.

De nordlige havområdene skal bevares som noen av verdens reneste og rikeste. Dette skal sikres gjennom etablering av en helhetlig, økosystembasert forvaltning i tråd med forvaltningsplanen. Gjennomføring av planen for beskyttede marine områder vil bidra til dette.

5.2 Klimaendringer og grenseoverskridende forurensning

Grenseoverskridende miljøproblemer har stor betydning i nordområdene og kan bare løses gjennom et nært og forpliktende samarbeid med andre land. Disse utfordringene krever koordinert innsats i en rekke fora, herunder Arktisk råd og Nordisk Ministerråd, og en vedvarende innsats for å styrke kunnskapsoppbyggingen på disse områdene.

Nivåene av miljøgifter i enkelte arter av fugl og pattedyr i nordområdene er foruroligende høye. Gjennom Arctic Monitoring and Assessment Programme (AMAP) har det vært gjort omfattende arbeid med kartlegging og overvåkning av forurensning i planter, dyr og mennesker i Arktis. Ytterligere kunnskap om miljøgifter i nordområdene vil være av stor strategisk betydning i det videre internasjonale arbeidet for å redusere bruk og utslipp av miljøgifter.

Internasjonale løsninger er nødvendig for å få kontroll med de langtransporterte tilførslene av miljøgifter til nordområdene.

- Regjeringen vil arbeide internasjonalt for å styrke eksisterende konvensjoner, og for å utvikle en ny globalt bindende avtale for kvikksølv og eventuelle andre uorganiske miljøgifter. Som grunnlag for dette arbeidet vil regjeringen styrke kunnskapsgrunnlaget knyttet til miljøgifter i nordområdene..

Arktisk Råds klimarapport (ACIA) dokumenterer en alarmerende endring i det arktiske klimaet, med en temperaturøkning som er dobbelt så rask som i andre deler av verden. Dette vil ha konsekvenser for livsgrunnlaget til menneskene i regionen. Kystsamfunn vil bli mer utsatt for storm og kraftige bølger. Våre muligheter til å høste av havet endres ved en oppvarming av Barentshavet. Økosystemer på land og i havet vil forskyves: nye arter vil vandre inn mot områder med temperatur og forhold de er vant til, mens enkelte andre arter står i fare for å dø ut. En oppvarming vil også kunne føre til mindre is og dermed gjøre områdene mer tilgjengelige og åpne for ny skipstrafikk med seilingsruter til Østen.

- Gjennom det norske formannskap i Arktisk råd vil regjeringen prioritere nær dialog med landene i rådet om klimaspørsmål og arbeide for en aktiv oppfølging av ACIA-rapporten.

Regjeringen vil også følge opp erklæringen om tilpasning til klimaendringer fra det nordisk miljøministermøtet i Longyearbyen i august 2006. Dette vil blant annet bli gjort gjennom å bedre kunnskapen om klimaendringenes effekt på havmiljøet og betydning for natur- og kulturmiljø. Gjennom formannskapet i Arktisk Råd vil Norge også kunne følge opp den nordiske strategien for klima og miljøgifter i Arktis.

Regjeringen vil påse at Norge overholder sine forpliktelser etter Kyoto-protokollen, og være en pådriver for en mer ambisiøs global klimaavtale etter 2012.

- Som grunnlag for sitt videre arbeid med klimaspørsmål, vil regjeringen øke satsingen på overvåking av klimaendringer og utviklingen av kunnskap om effekter av klimaendringer i nordområdene.

5.3 Helhetlig forvaltning av havområdene i nord

Regjeringen la våren 2006 frem St.meld. nr. 8 (2005 – 2006) Helhetlig forvaltning av det marine miljø i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten. Formålet med forvaltningsplanen er å legge til rette for verdiskapning gjennom bærekraftig bruk av ressurser og goder i Barentshavet og samtidig opprettholde økosystemenes struktur, virkemåte og produktivitet. Planen klargjør overordnede rammer for eksisterende og ny virksomhet i området.

Regjeringen har gjennom forvaltningsplanen fastsatt ambisiøse mål for forvaltningen av havområdene i nord. Målene skal sikre at miljøtilstanden opprettholdes der den er god, og at den forbedres der det er identifisert utfordringer.

- For å nå de fastsatte målene skal det gjennomføres tiltak for å sikre en bærekraftig høsting og god miljøkvalitet gjennom en økosystembasert forvaltning.

En økosystembasert forvaltning forutsetter at man løpende vurderer hvordan miljøtilstanden endrer seg i forhold til de miljømålene som er satt.

- Regjeringen vil innføre et systematisk og samordnet overvåkingssystem for havområdet. De identifiserte kunnskapshullene skal tettes gjennom en økt satsing på systematisk kunnskapsoppbygging om havområdet, bl.a. gjennom kartlegging av havmiljøet, sjøfugl og miljøgifter.

Forvaltningsplanen legger også vekt på arbeidet mot akutt oljeforurensning fra sjøtransport og petroleumsvirksomhet. Enkelte områder er identifisert som særlig verdifulle og sårbare i miljø- og ressursmessig forstand. Regjeringen har fastslått at det må være høyere aktsomhet ved aktivitet i disse områdene, og peker også på at det er behov for en nyansert vurdering av tiltak ut fra det enkelte delområdets karakteristiske trekk, blant annet type og grad av sårbarhet.

Forvaltningsplanen skal oppdateres første gang i 2010.

5.4 Samarbeid med Russland

Regjeringen vil styrke det brede miljøvernssamarbeidet med Russland. Havmiljøssamarbeidet vil være høyt prioritert. I tillegg kommer samarbeid om miljøvern i grenseområdene, myndighetssamarbeid og kompetansebygging, spesielt om forurensende industri.

- Regjeringen vil legge prinsippene om helhetlig økosystembasert forvaltning til grunn for samarbeidet og dialogen med Russland og andre land i nordområdene, og er rede til å foreta et økonomisk løft for å sikre miljøovervåking av hele Barentshavet i samarbeid med Russland.

I Nordvest-Russland er det fortsatt utfordringer knyttet til skader på miljøet som følge av industriell og militær virksomhet. Tungindustrien på Kolahalvøya er fortsatt den viktigste kilden til forurensning i Øst-Finnmark, og tilførsler fra ulike kilder i Russland bidrar til de høye nivåene av miljøgifter i nordområdene.

Selv om nivåene av radioaktivitet fra menneskelig virksomhet generelt er lave i nordområdene, representerer de mange atominstallasjoner i Nordvest-Russland fortsatt en betydelig sikkerhetsrisiko og forurensningsfare. Problemene knytter seg både til installasjoner i drift og til installasjoner som er nå er stengt. Kraftproduksjonen fra gamle reaktorer ved Kola og Leningrad kjernekraftverk

representerer en særlig stor utfordring for Norge. Satsning på atomberedskap i nordområdene er svært viktig for å kunne beskytte befolkningen, næringsinteresser og miljøet mot radioaktiv forurensning.

Regjeringen legger vekt på en internasjonal tilnærming til atomsikkerhetsproblemene i Nordvest-Russland, men vi må som naboland ha et selvstendig og omfattende engasjement.

- Regjeringens bidrag til å løse atomsikkerhetsproblemene i Nordvest-Russland vil bli videreført til de viktigste oppgavene er løst. Norge vil også styrke innsatsen for å fremme alternative energikilder til atomkraft i regionen.

5.5 Styrking av fagmiljøene i Tromsø

Regjeringen vil styrke fagmiljøene i Tromsø på områdene klima og miljøgifter i Arktis, spesielt med sikte på oppfølging av Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet og miljøovervåking i nordområdene. Norsk Polarinstitutt vil ha ansvar for oppfølging og koordinering av det samlede faglige arbeidet med forvaltningsplanen, og Havforskningsinstituttet, bl.a. gjennom sin avdeling i Tromsø, har en sentral rolle i arbeidet.

6. FORVALTNING OG UTNYTTELSE AV MARINE RESSURSER

Store deler av Norskehavet og Barentshavet ligger under norsk fiskerijurisdiksjon. Nordøst-Atlanterens viktigste fiskebestander har hele eller deler av sine livsløp i våre havområder. Høsting av marine ressurser er avhengig av at økosystemene som helhet fungerer og forutsetter omfattende kunnskap om de enkelte ledd i økosystemene og deres struktur og funksjon.

Regjeringen er i ferd med å utarbeide et lovforslag om viltlevende marine ressurser. Loven skal sikre en tidsmessig forvaltning som omfatter all utnyttelse av levende marine ressurser og tilhørende genetisk materiale.

6.1 Ressursforvaltning – grunnlag for verdiskaping

Et rent og rikt hav, en langsiktig bærekraftig og økosystembasert forvaltning og systematisk kunnskapsoppbygging er viktige forutsetninger for utnyttelse av levende marine ressurser og dermed også for realisering av verdiskapingspotensialet i nordområdene. Nærheten til ferskt råstoff av høy kvalitet i de nordlige havområdene gir oss et konkurransefortrinn som regjeringen legger vekt på å utnytte.

Regjeringens mål er at Norskehavet og Barentshavet skal være blant de best forvaltede havområder i verden. Forvaltningen av de levende marine ressursene skal baseres på de plikter og rettigheter som følger av havretten, og skal gi størst mulig utnyttelse av ressursene innenfor en bærekraftig ramme. Helhetlig forvaltningsplan for det marine miljøet i Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten klargjør de overordnede prinsippene for forvaltningen.

Norge er en betydelig bidragsyter til Det internasjonale rådet for havforskning (ICES). Vi baserer vår fiskeriforvaltning og vårt samarbeid om forvaltning med andre stater på anbefalingene fra ICES.

- En ansvarlig fiskeriforvaltning sikres gjennom best mulig og omforent kunnskap. Norge vil derfor prioritere havforskning i nordområdene,

6.2 Samarbeid med Russland

Norge og Russland deler hovedansvaret for en bærekraftig forvaltning av miljøet og ressursene i Barentshavet. Viktige bestander av fisk, sjøfugl og sjøpattedyr har leveområder som omfatter både norske og russiske områder. Forvaltning og næringsvirksomhet har derfor konsekvenser for miljøet og ressursene på tvers av grensene.

Norge og Russland har et nærmere hundre års godt samarbeid om havforskning og har i tretti år samarbeidet effektivt om fiskeriforvaltning med en hovedmålsetting om å sikre bærekraftig høsting av fiskebestandene i nord. Russisk engasjement og norsk-russisk samarbeid er avgjørende for å sikre en bærekraftig ressursutnyttelse i Barentshavet.

- Regjeringen vil styrke samarbeidet med Russland om økosystembasert forvaltning av hele Barentshavet. Regjeringen vil også styrke samarbeidet som finner sted mellom fiskerimiljøene på regionalt nivå. Det vil bli avsatt midler til dette fra bevilgningen til prosjektsamarbeid med Russland.

Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon er en hjørnestein i forvaltningen i nord. Kommisjonen fastsetter totalkvoter for fellesbestandene i hele deres utbredelsesområde og fordeler disse kvotene mellom våre to land og tredjeland. Kommisjonen legger i dag større vekt på mer langsiktige forvaltningsstrategier. Dette er i tråd med havforskningens anbefalinger og bidrar til en større grad av forutsigbarhet for fiskerinæringen enn ettårige forvaltningsbeslutninger.

6.3 Ulovlig, uregistrert og uregulert fiske (UUU-fiske)

Den største utfordringen mot bærekraftige fiskerier i Norskehavet og Barentshavet er i dag det ulovlige, uregistrerte og uregulerte fisket. Dette fisket skader alles interesser. Norge har arbeidet bredt for å komme dette problemet til livs.

Fra norsk side er det satt i gang et omfattende lovarbeid for å kunne iverksette flere tiltak mot UUU-aktivitet. Dette omfatter blant annet adgang til å nekte anløp og havnetjenester til fartøy som har vært involvert i ulovlig fiske.

15. november 2006 vedtok Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC), etter initiativ fra Norge, et nytt regime for havnestatskontroll i det nordøstatlantiske området. Dette vedtaket er epokegjørende i forhold til kontroll med fiskeriene i vår del av verden. Når dette havnestatsregimet er fullt ut implementert, vil det stanse enhver landing av ulovlig fanget fisk i Europa. EU, Island, Færøyene, Grønland og Russland støtter dette regimet.

- Regjeringen vil arbeide for å styrke fiskeriforvaltningssamarbeidet i internasjonale fora, særlig innenfor Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon og Den nordøstatlantiske fiskerikommisjon (NEAFC). Norge skal være en pådriver for at de vedtak som fattes blir gjennomført og håndhevet.
- Regjeringen vil videreføre samarbeidet med russiske og andre lands myndigheter i kampen mot UUU-fisket. Arbeidet for å hindre at ulovlig fanget fisk landes i utenlandske havner vil bli intensivert. Det vil videre bli satt i verk tiltak som innebærer at involverte fartøyer nektes adgang til og service i norske havner. Vi skal også arbeide for at det etableres sporingssystemer som kan avdekke salg av ulovlig fanget fisk.
- Regjeringen vil styrke Kystvaktens muligheter til å føre kontroll med fisket i de nordlige havområder. Samarbeidet mellom Kystvakten og den russiske grensevaktstyrken vil bli videreutviklet for å sikre en mest mulig koordinert håndtering av kontrollen med fiskeriene i Barentshavet. Avdekking av ulovlig fiske skal følges konsekvent opp av politi- og påtalemyndighet i samarbeid med rettshåndhevende instanser på russisk side.

Gjennom flere år har russiske myndigheter lagt urimelige restriksjoner på norske havforskningsfartøyers adgang til å gjennomføre forskningstokt i russisk økonomisk sone. Redusert toktdekning i fiskebestandenes utbredelsesområde skaper et mangelfullt vitenskapelig grunnlag for fastsettelse av fiskekvoter. Det beste beslutningsgrunnlaget får vi ved at begge lands forskere får arbeide i hele Barentshavet. Norske havforskere må kunne arbeide i russisk sone under samme betingelser som russiske forskere i norsk sone.

Søknader fra utlandet om tillatelse til å gjennomføre forskningstokt i norske farvann bærer i økende grad preg av at deler av den planlagte aktiviteten synes å gå ut over det rent forskningsmessige og

heller tjene kommersielle interesser. Spørsmålet om regulering av slik virksomhet er i dag særlig aktuelt med sikte på bioprospektering på dyphavskoraller og svamper på den norske kontinentalsokkelen.

Marin bioprospektering må reguleres på en måte som gjør at norske miljøer får videreutviklet kunnskap og kompetanse om de genetiske ressursene, og at nasjonen sikrer sine rettigheter og får sin del av et eventuelt økonomisk overskudd som følge av marin bioprospektering.

- Regjeringen vil utvikle et nytt regelverk for utøvelse av marin bioprospektering i områder under norsk jurisdiksjon, blant annet gjennom arbeidet med en ny havressurslov og en ny naturmangfoldlov.

7. PETROLEUMSVIRKSOMHET

Det vil være betydelig utbyggingsaktivitet knyttet til petroleumsvirksomheten i Barentshavet syd i årene som kommer. Dette kan få stor betydning for norsk kompetansebygging og for lokal og regional næringsutvikling i tiden fremover.

Regjeringens mål er at Norge skal være den beste ressursforvalter i nord gjennom en olje- og gassvirksomhet som tilfredsstillende meget strenge miljøkrav, og gjennom kontinuerlig kunnskapsoppbygging, forskning og utvikling innen petroleumssektoren.

Regjeringen vil føre en aktiv tildelingspolitikk for å følge opp på leteresultater og behovet for ytterligere letearealer.

Ressursene i Barentshavet ligger strategisk plassert i forhold til et sterkt voksende atlantisk LNG-marked og vil også kunne bidra til å dekke noe av det økende ”rørgass”-behovet i Europa. Det er videre grunn til å anta at Barentshavet vil kunne få økende betydning i det globale energiforsyningsbildet, ut fra et politisk ønske om redusert avhengighet av leveranser fra Midtøsten. Barentshavet vil på dette grunnlag kunne bidra til langsiktig og sikker energiforsyning til markedene i Europa og USA innenfor miljømessig bærekraftige rammer. Regjeringen har gjennom forvaltningsplanen etablert forutsigbare rammer for hvor i Barentshavet og under hvilke vilkår petroleumsvirksomheten kan foregå. Store områder er gjort tilgjengelige, samtidig som særlig verdifulle og sårbare områder er sikret god beskyttelse.

Det er nå betydelig interesse for petroleumsvirksomheten i Barentshavet syd. Stadig flere selskaper ønsker å delta i dette området, som kan bli en betydelig petroleumsprovins i tiden fremover. Dette kan få stor betydning for lokal og regional næringsutvikling.

Utbygging av Snøhvitfeltet utenfor kysten av Finnmark er den første milepælen i etableringen av petroleumsproduksjon i Barentshavet syd. Fremtidsutsiktene er gode, med flere nye utbygginger under vurdering. Utbygging av Goliat, oljesonen på Snøhvit og ny kapasitet for gassproduksjon (tog II) på Melkøya utenfor Hammerfest kan sikre utbyggingsaktivitet i området mot 2015 og medføre investeringer på over NOK 50 milliarder.

I forbindelse med utbyggingsaktivitetene vil regjeringen legge vekt på at de enkelte operatørselskapene etablerer kvalifikasjonsordninger for lokale og regionale leverandører. En petroleumsaktivitet i det omfang vi nå ser konturene av, vil være en betydelig vekstimpuls for Finnmark og Troms, og bidra med et betydelig antall arbeidsplasser i regionen. Dette setter også krav til utdanningskapasiteten. Regjeringen vil derfor vurdere å styrke utdanningskapasiteten for spesialister i landsdelen.

I tillegg er det viktig å sikre en leteaktivitet som kan påvise nye ressurser for ytterligere utbygginger og produksjon. Oppmerksomheten må rettes både mot de relativt modne områdene nær Snøhvit og Goliat så vel som mer umodne områder i andre deler av Barentshavet syd. 19. konsesjonsrunde ble tildelt sammen med fremleggelsen av forvaltningsplanen og i tråd med denne. Utforskning av disse tillatelsene vil kunne gi informasjon om større områder. Dette er viktig i den langsiktige utforskningen av Barentshavet.

- Regjeringen vil følge opp petroleumsvirksomheten i Barentshavet samt behovet for ytterligere letearealer med en aktiv tildelingspolitikk.

En positiv utvikling av petroleumsvirksomheten østover i Barentshavet kan være gunstig for utviklingen i Øst-Finnmark. Det er påvist store ressurser i russisk del av Barentshavet. Petroleumsaktiviteten på russisk side vil representere viktige markeder for norsk industri.

- Finnmarks geografiske plassering gjør at fylket kan få positive ringvirkninger av aktivitetene også i den russiske del av Barentshavet. Gjennom et aktivt petroleumssamarbeid med Russland vil Regjeringen arbeide for slike positive ringvirkninger.

8. SJØTRANSPORT – SIKKERHET OG BEREDSKAP

Det er i Norges interesse, og enhver kyststats ansvar, å sikre høye krav til sjøsikkerhet, redningsberedskap og oljevernberedskap for å bevare et rent og rikt hav. Økt virksomhet i nordområdene, både på norsk og russisk side, vil gi økt sjøtransport og økte miljøutfordringer.

Økt aktivitet vil gi nye muligheter for norsk skipsfart og utfordringer for sikkerhet og beredskap. Det må satses på forebyggende tiltak for å hindre ulykker.

Vårt mål er å være ledende på sjøsikkerhet, redningstjeneste og oljevernberedskap i nord.

Vi skal styrke sjøsikkerheten i farvannene rundt Svalbard blant annet ved å gjøre havne- og farvannsloven gjeldende og innføre en pliktig kjentmannstjeneste.

Økonomisk aktivitet i nordområdene gjør god overvåking av skipstrafikken stadig viktigere.

Norge sendte våren 2006 forslag til FNs sjøfartsorganisasjon IMO om etablering av seilingsleder utenfor territorialfarvannet på strekningen Vardø-Røst. Seilingsledene, som skal endelig godkjennes av IMO i desember 2006, utgjør en milepæl i det norske sjøsikkerhets- og oljevernarbeidet. Seilingsleder og trafikkseparasjon er nødvendig for å møte utfordringene fra den økende oljetransporten langs kysten av Nord-Norge. Forslaget innebærer bl.a. at alle tankere, og gods fartøyer over 5000 brutto tonn, i internasjonal fart vil flyttes lenger ut fra kysten, til omkring 30 nautiske mil.

Disse seilingsledene vil ligge innenfor dekningsområdet av Kystverkets AIS-kjede (automatisk identifikasjonssystem for fartøyer), noe som medfører at trafikken kan følges fra trafikksentralen i Vardø. Innføring av seilingsleder gir sikrere sjøtransport, og samtidig får man bedre tid til å nå fram med assistanse dersom et fartøy skulle komme i vanskeligheter.

- Regjeringen vil styrke sjøsikkerheten i farvannene rundt Svalbard.

Havne- og farvannsloven skal gis anvendelse, slik at ansvaret for farvannsreguleringer kan forvaltes etter samme system og regelverk som på fastlandet. Videre skal det etableres en formalisert kjentmannstjeneste. I et nytt forslag til lov om skipssikkerhet, oversendt Stortinget 9.juni 2006, foreslår Regjeringen å gi loven anvendelse i norsk territorialfarvann ved Svalbard og Jan Mayen. Dette åpner for en styrket havnestatskontroll av utenlandske fartøyer på Svalbard.

- Som et supplement til det landbaserte AIS-systemet som er etablert langs hele norskekysten vil Regjeringen også vurdere mulighetene for å utvikle et satellittbasert AIS-system.

Et slikt system gir ikke et kontinuerlig oppdatert trafikkbilde, men vil kunne dekke hele det norske sjøterritoriet og våre interesseområder i nord. Dette vil være av spesielt stor nytte i norsk økonomisk sone, fiskevernsonen rundt Svalbard, fiskerisonen ved Jan Mayen, Smutthavet, Smutthullet samt det østlige Barentshavet. Et satellittbasert AIS-system vil bidra til å effektivisere suverenitetshevdelse og ressurovervåking. Dessuten vil det supplere overvåking av tankskipstrafikk og forurensningsutslipp, samt forbedre søk- og redningsoperasjoner.

Norge og Russland har utviklet et nært og godt samarbeid om sjøsikkerhet og oljevern i nord. Som en del av dette samarbeidet har vi besluttet å etablere Barents-VTMIS (Vessel Traffic Management and Information System), et felles norsk-russisk meldings- og informasjonssystem. Disse tiltakene sammen med ny trafikksentral i Vardø vil bidra til styrket overvåkning og kontroll med trafikken i nord.

Det økte aktivitetsnivået i Barentshavet skaper også behov for å tilpasse redningsberedskapen tilsvarende. Døgnkontinuerlig tilstedevakt ved redningshelikopterbasen i Banak ble innført i 2006. Regjeringen har i budsjettet for 2007 foreslått å bevilge 16,5 millioner kroner slik at det også kan bli døgnkontinuerlig vakt ved redningshelikopterbasen i Bodø i løpet av 2. halvår 2007. Det legges også opp til et nært samarbeid om redningstjeneste og beredskap med de andre landene i regionen innen rammen av Barentssamarbeidet. .

Gjennom tiltak og installasjoner for styrket sjøsikkerhet, oljevern og redningsberedskap legges det til rette for sikre, miljøvennlige og effektive transportkorridorer i nordområdene. Dette er viktig for å etablere et godt system for transport av særlig petroleum til markedene. På denne måten bidrar Norge til å legge premissene for bruken av store havområder, og markerer samtidig norsk tilstedeværelse.

Jan Mayens strategiske plassering vest i Nordishavet gjør øya til en viktig del av vår infrastruktur også sett i sammenheng med utvikling av sikre og effektive transportkorridorer i nordområdene. I beredskapsøyemed spiller Jan Mayen også en rolle ved å være stasjon for reservelagere av drivstoff til fly og helikoptre. Regjeringen har besluttet å opprettholde Loran-C ut 2009. Dette har betydning for aktiviteten på Jan Mayen da en av fire norske stasjoner er plassert her. Regjeringen anser det som viktig å opprettholde aktivitet og bosetting på øya.

Økt aktivitet i nordområdene, både på land og til havs, forutsetter også gode meteorologiske tjenester. Det er derfor behov for utvikling og styrking av det meteorologiske observasjonssystemet i nordområdene.

9. NÆRINGSUTVIKLING

Et velfungerende arbeids- og næringsliv er en forutsetning for vekst og velstand i nord. Et allsidig næringsliv er viktig for at vår nordlige landsdel skal ha flere ben å stå på og være mindre utsatt for konjunktur- og strukturendringer i de enkelte markeder.

Regjeringen vil føre en offensiv og fremtidsrettet næringspolitikk i nord. Regjeringen vil utnytte Nord-Norges komparative fortrinn og satse på næringer hvor regionen fremstår som særlig konkurransedyktig, slik som marin og maritim sektor, miljøteknologi, energi og reiseliv.

I tråd med Soria Moria-erklæringen vil Regjeringen videreutvikle industrien og legge til rette for ny industriell virksomhet også i Nord-Norge.

Landsdelen har en betydelig kraftforedlende industri som nyter eller har nytt godt av langsiktige kraftkontrakter til myndighetsbestemte priser. Regjeringen har satt i gang et bredt arbeid med sikte på å finne gode løsninger for å bedre kraftsituasjonen og sikre industrien stabile og langsiktige kraftkontrakter til konkurransedyktige priser.

Verdiskapingspotensialet i nordområdene skal utløses innenfor forutsigbare rammer og bidra til bærekraftig utvikling. Helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet er en viktig ramme for denne satsingen. I tillegg vil Regjeringen legge til rette for en videreutvikling av det grenseoverskridende økonomiske samarbeidet med våre naboland i nord.

- Nord-Norge er fortsatt den høyest prioriterte landsdelen ved tildeling av distrikts- og regionalpolitiske utviklingsmidler til direkte bedriftsstøtte eller generelt næringsfremme.

Gjeninnføringen av differensiert arbeidsgiveravgift gir næringslivet i nord særlig gode muligheter til å utvikle både kompetansebasert og arbeidsintensiv næringsvirksomhet. Ordningen erstatter de alternative næringsrettede ordningene som ble innført som en kompensasjon for omleggingen av arbeidsgiveravgiften i 2004.

- Regjeringen satser betydelige midler på næringsutvikling og innovasjon i Nord-Norge gjennom distrikts- og regionalpolitikken. I statsbudsjettet for 2007 er til sammen 483,6 millioner kroner avsatt til de tre nordnorske fylkeskommunene og Innovasjon Norge til dette formålet.

I tillegg kommer nasjonale programmer og kompensasjon for arbeidsgiveravgift. I lys av de muligheter og utfordringer som olje- og gassvirksomheten representerer for landsdelen, vil Regjeringen i 2007 gå gjennom disse programmenes og virkemidlenes funksjon og innretning for å vurdere om de i større grad kan stimulere til innovasjon og nyskaping i nordnorsk næringsliv.

- Det vil bli lagt til rette for opprettholdelse av en robust norsk bosetting i Longyearbyen. Vi skal videreføre et levedyktig Svalbard-samfunn der miljøforvaltning, forskning, høyteknologi, kulldrift og reiseliv forenes innenfor rammer som sikrer at øygruppen bevares som et av verdens best forvaltede villmarksområder.

9.1 Ressursbasert næringsvirksomhet

Regjeringen vil sette i verk tiltak som reduserer sesongavhengigheten innen fiskeriene i nord. Nord-Norges nærhet til fiskeriene er et fortrinn som må ivaretas.

Regjeringen arbeider med en ny minerallov som vil legge forholdene til rette for forsvarlig utnyttelse av mineralforekomstene i nord.

Det er Regjeringens strategi å videreutvikle og beskatte de naturbaserte ressursene i nordområdene på en bærekraftig måte som øker verdiskapingen i Norge og regionen.

Nord-Norge har i europeisk sammenheng et meget stort potensial innen vindkraft. Særlig gjelder dette Finnmark. Det er i dag utbygd om lag 80 MW vindkraft i Finnmark fordelt på to anlegg. I tillegg er det meldinger og søknader til behandling tilsvarende over 600 MW, og ytterligere prosjekter er under planlegging. Finnmark har imidlertid i dag en begrenset overføringskapasitet på om lag 120 MW for ny elektrisitetsproduksjon. En eventuell utvidelse av Snøhvit Tog II kan øke det lokale forbruket med noen hundre megawatt.

- I oktober 2006 la Regjeringen frem en ny støtteordning for fornybar elektrisitet som blant annet innebærer at vindkraftprodusenter fra og med 2008 vil få 8 øre per kWh produsert elektrisitet i 15 år.

Fiskeriene er og vil fortsette å være en av de mest sentrale forutsetningene for næringsvirksomhet og bosetting, og dermed for norsk tilstedeværelse, i nord. De nordlige havområdene er blant de mest produktive i verden, og de marine bestandene er bærekraftige og godt forvaltet. De internasjonale markedene etterspør norske fiskeprodukter og prisene på norsk fisk er gode. Sysselsettingen i fiskerinæringen og foredlingsindustrien har gjennom en årrekke blitt gradvis redusert, blant annet som en følge av mer moderne fartøyer, mindre arbeidskrevende produksjonsmåter og fordi en økende del av videreforedlingen skjer i andre land. Eksportvolumene er imidlertid stabile og eksportverdiene økende. Dermed har verdiskapingen blant de aktive i næringen økt.

Den nærhet som Nord-Norge har til de aktuelle fiskeriene er et særskilt fortrinn som må ivaretas. Det er nedfelt i Soria Moria-erklæringen at regjeringen vil trekke opp en nasjonal strategi for utvikling av fiskerinæringen som bygger på vårt fortrinn ved tilgang på ferskt råstoff av høy kvalitet. Dette arbeidet er i gang.

Regjeringen er opptatt av at fiskeriene fortsatt skal være viktig for bosetting og næringsvirksomhet i distriktene og at avkastningen av fiskeriene skal komme de mest fiskeriavhengige kommunene til gode. Det er derfor blant annet etablert en ordning med distriktskvoter, og det vil bli lagt fram en stortingsmelding våren 2007 om strukturordninger og leveringsplikt for fiskeflåten.

- Regjeringen vil bidra til vekst i fiskerisektoren ved å legge til rette for oppdrett av torsk og fangstbasert havbruk. Dette vil være viktig for å skaffe fiskeindustrien mer stabil tilgang på råstoff, redusere sesongavhengigheten innen fiskeriene i nord og styrke næringens muligheter til å imøtekomme markedenes leveringskrav.
- Det er etablert et marint verdiskapingsprogram som skal bidra til økt markedsorientering og styrking av lønnsomt marint næringsliv i områder med særlige omstillingsbehov.

I havbruksnæringen har produksjon og produktivitet økt vesentlig i den senere tid, blant annet som en følge av omstruktureringer. Likevel er potensialet for fortsatt vekst i denne næringen stort, særlig i den nordlige landsdelen.

- Regjeringen vil legge til rette for oppdrett basert på nye arter og er i gang med tildeling av 10 nye konsesjoner for oppdrett av laks og ørret i Finnmark.

En styrking av verdiskapingen innen og markedsføringen av de norske sjømatnæringene vil kunne bidra til å skape muligheter for investeringer nedstrøms i verdikjeden. Myndighetene vil her kunne bidra med utvikling av kompetanse og nettverk

Regjeringen er opptatt av å fremme en positiv utvikling av landbruksnæringen i nord, da dette kan bidra til sikring av bosetting og livskraftige lokalsamfunn. Utforming av ordninger eller tiltak på dette området vil i første rekke skje i tilknytning til de årlige jordbruksoppgjørene. En videreutvikling av landbruket i arktiske strøk med utnyttning av regionale fortrinn vil styrke matproduksjon og verdiskaping og også legge grunnlag for nyskaping og større mangfold.

Som et av verdens rikeste geologiske områder, er Nord-Skandinavia gjenstand for betydelig internasjonal oppmerksomhet. Nord-Sverige og Nord-Finland har i den senere tid hatt en betydelig vekst i prospektering og utvinning av mineraler. Også i Nord-Norge er mineralnæringen viktig for næringsutvikling både lokalt og regionalt. På dette området ligger forholdene i dag godt til rette for et utvidet norsk-svensk samarbeid.

Regjeringen arbeider nå med forslag til ny minerallov. Det er viktig at kartlegging og utnyttelse av mineralforekomster skjer i velregulerte former og innenfor rammer som gir positive ringvirkninger i form av verdiskaping og sysselsetting lokalt. Vi vil ha en styrket samfunnskontroll for å sikre en ansvarlig ressursutnyttelse der både miljøhensyn og urfolksrettigheter blir ivaretatt. I arbeidet med den nye loven legger Regjeringen vekt på bl.a. bransjekompetanse, myndighetstilsyn og sikrings- og oppryddingsansvar.

9.2 Kompetansebasert næringsvirksomhet

Regjeringen vil legge til rette for at petroleumsvirksomheten i Barentshavet får størst mulig betydning for lokal og regional næringsutvikling.

Regjeringen vil bidra til å utvikle romindustrien og romrelatert infrastruktur i nord.

Regjeringen vil at norsk skipsfart og norske maritime næringer skal delta aktivt i økonomisk virksomhet i nordområdene.

Regjeringen vil styrke arbeidet med å fremme Nord-Norge og Svalbard som turistmål.

Regjeringen har etablert to distriktsrettede såkornfond i Nord-Norge for å sikre bedrifter i landsdelen tilgang på risikovillig kapital.

Det er Regjeringens strategi å legge til rette for videreutvikling av et kompetansebasert næringsliv i nordområdene, med hovedvekt på å utnytte mulighetene i de ressursbaserte næringene. Et sterkt kompetansegrunnlag i Nord-Norge vil også være viktig for utviklingen av den grenseoverskridende næringsvirksomheten mellom Norge og Russland.

Gjennom omstillinger i industrien er det frigjort kompetanse og arbeidskraft som har skapt nye og fremtidsrettede arbeidsplasser i Nord-Norge. Regjeringens industripolitikk vil legge til rette for at slike industri- og kompetansemiljøer får utvikle seg.

Utbygging og drift av olje- og gassfelt på norsk kontinentalsokkel skaper betydelig virksomhet i leverandørindustrien. I dag er nærmere 50 000 personer sysselsatt i denne industrien i alle landets fylker, skjønt de fleste er lokalisert langs kysten fra Midt-Norge og sørover. Snøhvit-utbyggingen er et eksempel på hvilke lokale ringvirkninger som kan skapes av petroleumsvirksomheten i Nord-Norge. Nordnorske selskaper har til sammen vunnet kontrakter på over 3 milliarder kroner, og av disse har 2,2 milliarder gått til selskaper fra Hammerfest og Alta.

- Det er et mål for Regjeringen å legge til rette for at de næringsmessige ringvirkningene av økt petroleumsvirksomhet i Barentshavet kommer Nord-Norge til gode. Regjeringen vil derfor starte opp et eget prosjekt for å kartlegge ringvirkninger på bakgrunn av erfaringene så langt.

Når det gjelder å fremme deltakelse av norske selskaper i russisk petroleumsvirksomhet, så vil myndighetene støtte opp under det arbeidet som gjøres av leverandørnettverk og næringsforeninger for å styrke lokale bedrifters evne til å prekvalifisere seg for deltakelse i kompliserte anbudsprosesser.

- Myndighetene vil oppmuntre til partnerskap mellom etablerte lokale bedrifter og konkurransedyktige olje- og gassbedrifter, blant annet gjennom Norsk Industri, INTSOK og Innovasjon Norge.

Russiske selskaper har gitt uttrykk for interesse for å benytte norske tjenester og/eller infrastruktur i Nord-Norge i forbindelse med transport av olje- og gasskondensatprodukter. Dette er en ny type aktivitet med et betydelig økonomisk potensial for aktørene og med mulige positive ringvirkninger for kystsamfunnet i nord. Forutsetningen vil være at virksomheten kan skje på en miljømessig forsvarlig måte innenfor rammen av relevant miljø- og sikkerhetslovgivning.

Det foregår en betydelig romvirksomhet i Nord-Norge og på Svalbard, og denne virksomheten spiller en stadig viktigere rolle i næringsutviklingen i nordområdene. Romvirksomheten spenner over hele skalaen fra realfagsutdanning og vitenskapelig arbeid til høyteknologiske bedrifter som lager produkter og yter tjenester.

- Gjennom aktører som Norsk Romsenter vil Regjeringen bidra til å videreutvikle romindustrien i nord og romrelatert tjenesteyting i Tromsø, på Andøya og på Svalbard.

Denne satsingen innebærer også deltakelse i utbyggingen av romrelatert infrastruktur av samme type som Galileo-programmet. Slik infrastruktur blir dessuten stadig viktigere for annen norsk næringsvirksomhet – uttak av ressurser som fisk, olje og gass – samt for miljøovervåking og forvaltning.

Det er mange kompetansetunge foretak på maritim transport og logistikk i Norge eller under norsk kontroll. Den maritime næringen er en av våre mest internasjonale næringer og har et bredt nedslagsfelt også innenfor tjenester. Forøvrig dominerer industri- og råvaretransport i containere, samtidig som utviklingen går i retning av stadig mer avanserte spesialskip for en spesifikk type gods.

Det er et mål for Regjeringen at norsk skipsfart og norske maritime næringer skal delta aktivt i økonomisk virksomhet i nordområdene. Norske skip og offshorefartøyer hører til verdens mest avanserte og egner seg derfor godt for virksomhet i nordlige farvann.

- Norge vil arbeide aktivt innenfor EU og FNs sjøfartsorganisasjon IMO og for å sikre en miljøvennlig og sikker sjøtransport i nord. Vi vil også vurdere om dagens internasjonale regelverk for konstruksjon og drift av skip i arktiske områder er tilfredsstillende, eller om vi fra norsk side bør ta initiativ til endringer.

Reiseliv er i økende grad en kilde til sysselsetting og verdiskaping i nordområdene, men her er fortsatt rom for flere turister og større aktivitet. Myndighetene vil derfor fortsette arbeidet med å fremme Nord-Norge og Svalbard som turistmål. Samtidig er det viktig at reiselivsnæringen styrkes på en måte som ivaretar naturgrunnet og kulturminnene som turismen i nord i stor grad er basert på.

- Regjeringen vil legge til rette for at kulturbasert reiseliv har gode utviklingsmuligheter i Nord-Norge.

Nord-Norge og Svalbard skal fremmes som attraktive reisemål også i de kaldere årstidene. Hensikten er å øke aktiviteten i reiselivsnæringen i perioder da det er mye ledig kapasitet og aktivitetsnivået gjennomgående er lavt. For særskilt å fremme Finnmark som vinterdestinasjon, har Innovasjon Norge og samarbeidende offentlige og private aktører satt i gang en treårig markedsføringskampanje i utvalgte utenlandske markeder.

- Regjeringen vil utvikle en nasjonal reiselivsstrategi. Den skal være bygget på nærhet til natur og kultur, ivareta satsingen på grønt reiseliv, og utvikle reiselivsnæringen som distriktsnæring.

For bedrifter med et betydelig utviklings- og verdiskapingspotensial kan det være viktig med tilgang på såkalt såkornkapital. Regjeringen har derfor etablert to distriktsrettede såkornfond i Nord-Norge på til sammen mer enn 510 millioner kroner, hvorav statens bidrag utgjør 350 millioner. Fondene,

som er lokalisert til Tromsø og Bodø, skal gjennom offentlig-privat samarbeid sikre at bedrifter i hele landsdelen får bedre tilgang til risikovillig kapital.

9.3 **Infrastruktur**

God infrastruktur er en forutsetning for utvikling av handel og økonomisk virksomhet. Det er Regjeringens strategi å videreutvikle infrastrukturen i nordområdene, spesielt for å legge til rette for næringsvirksomhet.

Regjeringen vil vurdere å støtte oppstart av godstrafikk i transportkorridoren fra Sentral-Asia til Nord-Amerika over Narvik havn.

Regjeringen vil i årene fremover forberede realiseringen av Interreg-prosjektet Nordlig Maritim Korridor (NMK).

Regjeringen vil sikre de nordligste fylkene en fremtidsrettet kommunikasjonsinfrastruktur.

Regjeringen vil ved årsskiftet 2008/2009 legge fram en stortingsmelding om Nasjonal transportplan for perioden 2010-2019. Som et ledd i arbeidet med denne planen vil Regjeringen drøfte infrastrukturbehovene i nordområdene med Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner, med sikte på reduksjon i avstandskostnader for folk og næringsliv. Fylkeskommunene vil først bli bedt om å uttale seg mer generelt om hvordan transportpolitikken bør utformes i nordområdene, og senere bli invitert til å drøfte infrastrukturprosjekter og tiltak av særlig betydning. En transportinfrastruktur i Nord-Norge må omfatte god kommunikasjon så vel nord-sør som øst-vest.

- Et godt vegsystem bidrar til å gjøre næringslivet i regionen mer effektivt. I perioden 2006-2015 legges det opp til flere store utbyggingsprosjekter (Helgeland, Ofoten, Alta) på stamveiene, utbedringstiltak på øvrige riksveger og prioriterte tiltak innenfor drift og vedlikehold. Sikring mot skred og drivsnø er også tiltak som vil fremme næringstransport.
- Nordlandsbanen spiller en viktig rolle for godstransporten. For å opprettholde Nordlandsbanens betydning som godsbane prioriteres tiltak som blant annet gir redusert kjøretid og bedre punktlighet og fremføringskapasitet.
- Regjeringen vil sikre en god transportstandard langs kysten fra Bergen til Kirkenes. Gjennomføring av avtalen mellom staten og Hurtigruten Group om kjøp av sjøtransporttjenester på denne strekningen for perioden 2005-2012 er i denne sammenheng viktig.

Avtalen innebærer et gjennomgående, daglig og helårig transporttilbud for passasjerer mellom Bergen og Kirkenes, og sikrer at det tilbys godskapasitet mellom Tromsø og Kirkenes. I statsbudsjettet for 2007 er det foreslått å innføre nettolønnsordning for fartøyene som betjener ruten.. Hurtigrutedrift er også viktig for utviklingen av turistnæringen i nord.

Det er viktig å sikre Nord-Norge direkte tilgang til store internasjonale markeder, ettersom slik tilgang vil åpne nye muligheter for utvikling av industri og næringsliv i nord.

- Regjeringen støtter initiativet om en internasjonal transportkorridor over Narvik havn.

Korridoren, som går under navnet North East West Freight Corridor, består av jernbaneforbindelse mellom Sentral-Asia og Narvik og båtforbindelse videre fra Narvik til Nord-Amerika. Korridoren vil knytte Narvik havn og Ofotbanen til det russiske jernbanenettet via Sverige og Finland. I tråd med Soria Moria-erklæringen vil Regjeringen bidra til at Narvik havn og jernbaneterminalen utvikles i takt med veksten i transportvolumet. Dersom det blir betydelige transportvolumer i korridoren, må en høyeffektiv og moderne havn/jernbaneterminal sannsynligvis bygges ut. Mindre volumer i en første fase lar seg håndtere med små tilpasninger i dagens infrastruktur og terminal. Hvis det oppstår behov for kapasitetsutvidelser på Ofotbanen, vil Regjeringen komme tilbake til dette.

Et annet prosjekt som kan bety mye for samferdselsmulighetene i nordområdene, er Interreg-prosjektet Nordlig Maritim Korridor (NMK). Her deltar Norge sammen med Russland og seks andre land.

- Regjeringen vil i årene som kommer utvikle dette prosjektet gjennom et samarbeid med sikte på å binde sammen havnene i korridoren og utvikle dem til logistikknutepunkter. I Moskva betrakter man NMK som en del av den Nordlige Sjørute fra Murmansk i vest til den russiske stillehavskysten i øst. I Brussel betrakter man NMK som en viktig transportåre mellom Europa og Nordvest-Russland og en av EUs "Motorways of the Sea".

Lufttransport blir stadig viktigere i nordområdene, og sikrer rask transport av varer og passasjerer. Samferdselsdepartementet gir tilskudd til flytransport på regionale flyruter. En stor del av disse såkalte anbudsrutene trafikkerer strekninger i nordområdene.

- Regjeringen vil redusere maksimaltakstene for flyrutene i Finnmark og Nord-Troms, samtidig som sambandet mellom øst og vest i Finnmark skal forbedres.

Regjeringen er opptatt av å sikre et godt flytilbud i denne delen av landet hvor flytransport har en særlig viktig funksjon, og vil følge nøye med på effekten av prisreduksjonen.

- Det er etablert en regional flyrute Tromsø-Kiruna-Luleå med videre forbindelse til Murmansk. Flyruten er gjort mulig gjennom EUs Interreg-program for Nordkalotten. Avinor gjennomfører i samarbeid med regionale aktører undersøkelser som kan gi grunnlag for videre arbeid med nye flyruter og tiltak for utvikling av infrastruktur for luftfart i nordområdene.

Det er et mål å utvikle effektive transportløsninger på tvers av landegrensene i nord. Regjeringen vil i den forbindelse fortløpende vurdere transportbehovet over den norsk-russiske grense, herunder om det er grunnlag for at staten foretar en ny utredning av prosjektet med en mulig forlengelse av den russiske jernbanen fra Nikel til Kirkenes. Transportetatene, Sør-Varanger kommune, Barentssekretariatet og Øst-Finnmark regionråd har igangsatt en grovvurdering av prosjektet på bakgrunn av tidligere utredninger og rapporter. Denne vurderingen vil være et viktig utgangspunkt for Regjeringens egen vurdering.

For å understøtte fremtidig aktivitet i nord og stimulere til næringsutvikling, er det avgjørende å ha tilgjengelig gode elektroniske kommunikasjonssystemer som må være stabile, ha tilstrekkelig kapasitet til å kunne bære store datamengder, og være tilpasset nye bruksområder. Regjeringen er kjent med at det er utfordringer knyttet til å bygge infrastruktur for elektronisk kommunikasjon i de nordligste fylkene, blant annet på grunn av generelt store avstander i fylkene. Videre er etterspørselen i enkelte områder i disse fylkene lav. Det vil derfor bli vurdert hvordan staten kan bidra til fremtidsrettede løsninger.

9.4 Grenseoverskridende næringsvirksomhet

Det er Regjeringens strategi å legge til rette for en betydelig økning i det økonomiske samkvemmet mellom Norge og Russland i nord, blant annet gjennom en satsing på kunnskap, innovasjon og bedriftsutvikling.

Regjeringen vil legge til rette for fremme av norske næringsinteresser og investeringer i Russland.

Regjeringen støtter etableringen av norsk-russiske leverandørnettverk innen petroleumsindustrien.

Regjeringen vil samarbeide med Russland om en reduksjon av tekniske og legale handelshindringer.

Regjeringen vil foreslå å etablere en økonomisk og industriell samarbeidssone som omfatter både norsk og russisk territorium i grenseområdene i nord. I utarbeidelsen av et slikt forslag vil det være viktig å se på i hvilken grad eksisterende virkemidler kan brukes.

Samarbeidet med Russland er i sterk utvikling, og samhandelen øker raskt. Stadig flere norske bedrifter er aktive i Nordvest-Russland, og kontakten over grensen er tettere enn noen gang. På stadig flere områder inngår norske og russiske bedrifter et nært og omfattende samarbeid. Myndighetene vil legge til rette for videre næringsutvikling i nordområdene og fremme av norske næringsinteresser i Russland.

Russisk medlemskap i Verdens handelsorganisasjon (WTO) og påfølgende medlemskap i Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) er viktig for å sikre et åpent og forutsigbart rammeverk for økonomisk virksomhet. Det er et mål å innlede forhandlinger om en frihandelsavtale mellom EFTA og Russland etter at Russland har tiltrådt Verdens handelsorganisasjon. En slik avtale vil kunne bidra til å øke den bilaterale samhandelen mellom Norge og Russland.

Regjeringen vil vurdere mulighetene for å etablere en økonomisk og industriell samarbeidssone som omfatter både norsk og russisk territorium i grenseområdene i nord. På norsk side vil man utarbeide forslag om dette med sikte på presentasjon for russiske myndigheter og eventuell oppfølging i en egen norsk-russisk arbeidsgruppe. I utarbeidelsen av et slikt forslag vil det være viktig å se på i hvilken grad allerede eksisterende virkemidler kan brukes. Samtidig vil Regjeringen fortsette bestrebelsene på å legge forholdene til rette for økt næringslivssamarbeid ved bruk av andre virkemidler.

- For å stimulere til økt nordnorsk investeringsaktivitet over grensen, trapper Innovasjon Norges regionkontor i Vadsø opp virksomheten rettet mot Nordvest-Russland. En representant for Innovasjon Norge kom på plass ved generalkonsulatet i Murmansk i august 2006.

SIVAs engasjement i Murmansk og Arkhangelsk er et viktig bidrag til de økonomiske forbindelsene mellom Norge og Russland i nord. Oppbygging av innovasjonssenter og inkubatordrift skal fremme økonomisk samkvem og bedre norsk næringslivs muligheter for å posisjonere seg i regionen. SIVAs aktiviteter vil være spesielt rettet mot norsk utstyrsindustri og underleverandører.

Teknologisk kompetanse og tidligere norske erfaringer med å bygge opp en sterk petroleums-klynge kan komme til nytte i samarbeidet med Russland. Den kompetanseoverføringen som finner sted

mellom leverandører og oljeselskaper på norsk sokkel kan også komme leverandører til nytte internasjonalt. Det samme gjelder for arbeidet med å etablere næringsforeninger og leverandørnettverk. Økt kompetanseoverføring mellom norske og russiske bedrifter vil også kunne bidra til at norske selskaper imøtekommer russiske myndigheters krav til lokalt innhold i forbindelse med utbygging av petroleumsvirksomheten i Barentshavet.

- Regjeringen støtter etableringen av norsk-russiske leverandørnettverk innen petroleumsindustrien. INTSOKs partnerskapsprosjekt for Barentsregionen og Russland vil bli trappet opp.
- Regjeringen vil styrke det økonomiske samarbeidet med våre naboer i Barentsregionen – Sverige, Finland og Russland. Fra norsk side vil vi også videreføre det grenseoverskridende samarbeidet med Russland innenfor rammen av naboskapsprogrammet ENPI – Kolarctic, Nordlige Periferi og andre EU- programmer. Her spiller de tre nordligste fylkeskommunene en viktig rolle.

Fisk og sjømat utgjør en stor del av norsk eksport til Russland. Regulatoriske hindre for eksport av norsk fisk til Russland skal være så små som mulig. Samtidig er russisk arbeidskraft viktig for vår fiskeindustri. Det foreligger i dag en ordning hvor russisk arbeidskraft kan sysselsettes i norsk fiskeindustri. Det vil også bli vurdert om det kan være aktuelt å etablere ordninger med russisk arbeidskraft i andre deler av arbeidslivet. Dette vil for eksempel kunne være aktuelt i forbindelse med vurderingen av en norsk-russisk sone for økonomisk og industrielt samarbeid.

- For å styrke den maritime infrastrukturen i Nord-Norge vil Regjeringen legge til rette for at havneanlegg, forsyningsbaser og verft på norsk side av grensen også kan betjene virksomhet og kommersielle interesser på russisk side, hva enten det dreier seg om leveranser av varer og tjenester, vedlikehold eller reparasjoner.
- Regjeringen vil samarbeide med russiske myndigheter om en reduksjon av tekniske og legale handelshindre (tollprosedyrer, tekniske standarder m.v.) Parallelt med dette vil det bli nedsatt en bilateral arbeidsgruppe for å harmonisere tekniske og legale forhold.

Det er avgjørende at begrensningene på vare- og persontrafikken over den norsk-russiske grensen i nord er så små som mulig. Det er oppnådd enighet med russiske myndigheter om at åpningstiden ved Storskog grensestasjon skal utvides. Regjeringen vil arbeide for at dette snarest mulig kan iverksettes som en prøveordning. Hvis trafikkgrunnlaget er stort nok, vil Regjeringen arbeide for at den utvidede åpningstiden blir permanent.

Norge og Russland har undertegnet en ny visumtale som vil tre i kraft første halvår 2007. Denne avtalen vil innebære lettelser for mange kategorier av reisende.

- Regjeringen vil sette ned en arbeidsgruppe med representanter for berørte instanser på sentralt, regionalt og lokalt nivå for å gjennomgå norske rutiner på Storskog og ved utenriksstasjonene med sikte på ytterligere forenklinger i grensepasseringen. Dette arbeidet vil også bli fulgt opp overfor russiske myndigheter.

10. OPPFØLGING

Regjeringens nordområdestrategi skal følges opp på følgende måte:

Regjeringen vil invitere til en åpen netthøring om strategien med frist 20. desember 2006, der innkomne kommentarer vil bli lagt ut fortløpende slik at også innspillene kan diskuteres.

Strategien vil bli lagt til grunn for regjeringens videre arbeid med nordområdespørsmål. Satsingen vil ha budsjettmessige implikasjoner. Bevilgninger til enkelte tiltak vil måtte klargjøres i den ordinære budsjettprosessen.

Regjeringen ved Utenriksdepartementet vil jevnlig rapportere om oppfølgingen av strategien.

Se oftere mot nord.
Gå mot vinden, du får
rødere kinn.
Finn den ulendte stien.
Hold den.
Den er kortere.
Nord er best.
Vinterens flammehimmel,
sommer-
nattens solmirakel.
Gå mot vinden. Klyv berg.
Se mot nord.
Oftere.
Det er langt dette landet.
Det meste er nord.
(Rolf Jacobsen: Nord)